

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Marie-Magdalena Nejedlová

Ikonografie sv. Františka z Pauly

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Petra Oulíková, Ph.D.

Praha 2021

Prohlášení

1. "Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vykonala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury".

2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9. května 2022

Marie-Magdalena Nejedlová

Bibliografická citace

Ikonografie sv. Františka z Pauly [rukopis]: bakalářská práce / Marie-Magdalena Nejedlová; vedoucí práce: PhDr. Petra Oulíková Ph.D. -- Praha, 2022. -- 94 s

Počet znaků (včetně mezer): 134 789

Anotace

Práce se zabývá ikonografií římskokatolického řádu Nejmenších bratří sv. Františka z Pauly a jeho zakladatele. Cílem práce je zmapovat a ikonograficky zařadit umělecká díla související s paulánským řádem či osobou zakladatele sv. Františka z Pauly na českém území. Práce pracuje se zaznamenanými událostmi a legendami ze života svatého Františka z Pauly, který je nejen zakladatelem ale i světcem, jako podkladem pro ikonografický rozbor děl. Dále se práce zabývá historií řádu Nejmenších bratří v Evropě a na našem území. V práci se objevuje i problematika barokní zbožnosti, kultu a poutní tradice jako souvislost s tvorbou uměleckých děl sakrálního charakteru užívající ikonografie paulánského řádu. Ikonografii uměleckých děl na našem území pak práce porovnává se zahraniční tvorbou, sleduje vývoj jednotlivých zobrazení a vzájemné rozdílnosti. Metodou práce bude analýza dostupných uměleckých děl za pomoci literatury a pramenů.

Klíčová slova

Ikonografie, řád Nejmenších bratří sv. Františka z Pauly, pauláni, sv. František z Pauly, světci, baroko

Abstract

This work deals with the iconography of Roman Catholic Order of Minimists and its founder. Its goal is to compile and iconographically classify the artwork in Czech lands related with the Minimists or with their founder Saint Francis of Paola. This thesis works with known episodes and legends of life of Saint Francis of Paola, who is not only the founder but also a saint, as a basis for the analysis of the artworks. Further work deals with the history of the Minimist Order in Europe and in our country. The study also looks into the relationship between the baroque piety, cult, and pilgrimage tradition and the making of the artworks with sacral character using the Minimist Order iconography. The thesis compares the iconography artworks in our country with foreign ones, studies the mutual differences and follows the evolution of the individual depictions. The method of this work is the analysis of the available artworks, based on literature and other sources.

Key words

Iconography, Order of Minimists, paulans, Saint Francis of Paola, Saints, baroque

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala všem, kteří mě dopomohli k vypracování bakalářské práce. Mé vedoucí práce PhDr. Petře Oulíkové, Ph.D., klášteru Nejmenších bratří ve Vranově u Brna a také rodině a mým blízkým za podporu v posledním dnech.

Obsah

Úvod	8
Kapitola k užité literatuře	10
1. Osoba sv. Františka z Pauly	13
1.1. Doba a život Františka z Pauly	13
1.1.1. Narození a mládí.....	15
1.1.2. Poustevnictví Františka z Pauly.....	16
1.1.3. Zakládání poustevn, první známky řeholnictví a počátky kongregace	17
1.1.4. Diplomatická činnost světce.....	19
1.1.5. František z Pauly ve Francii	20
1.1.6. Smrt a posmrtné události spojené se sv. Františkem z Pauly.....	23
1.2. Legendy a zázraky svatého Františka.....	24
1.3. Ikonografie postavy světce	26
2. Prostředí uměleckých děl se svatým Františkem z Pauly	29
2.1. Řád Nejmenších bratří svatého Františka z Pauly.....	29
2.1.1. Řád v českých zemích.....	32
2.2. Lidová zbožnost v 17. a 18. století.....	33
3. Umělecká díla se sv. Františkem z Pauly.....	36
3.1. Soubory zobrazující epizody ze života sv. Františka z Pauly	36
3.2. Díla se sv. Františkem z Pauly v zahraničí	39
3.3. Umělecká díla v českých zemích	45
3.3.1. Sv. František z Pauly v prostředí klášterů.....	45
3.3.2. Svatý František z Pauly mimo řádové prostředí.....	48
Závěr.....	52
Obrazová příloha.....	54

Seznam vyobrazení.....	81
Seznam použitých pramenů a literatury	86

Úvod

Svatý František z Pauly, zakladatel řádu Nejmenších bratří sv. Františka z Pauly, je osobou, která svou činností přispěla do vývoje své doby, 15. století. Přestože je dnes na našem území téměř neznámý, a i za hranicemi jeho sláva upadla, stále je mezi námi mnoho uměleckých děl s jeho vyobrazením. František, který žil na přelomu středověku a novověku se svým postojem k víře, pokoře před Bohem a boží vůlí konanými zázraky, zapsal mezi takové světce jako je sv. František z Assisi nebo sv. Antonín Paduánský.

Cílem práce je prostudovat a seznámit se s ikonografií sv. Františka, který je zároveň základním článkem ikonografie řádu Nejmenších bratří. Není ambicí zjistit a sepsat do seznamu všechna díla, která nesou podobu sv. Františka z Pauly, ale projít ty významnější nebo po ikonografické stránce významné a nosné. Je snaha o to, zjistit jaké jsou v ikonografii sv. Františka rozdíly a jak je k zobrazování tohoto světce přistupováno.

Práce je rozdělena na tři hlavní části. První z nich se věnuje osobě sv. Františka z Pauly. Na začátku této kapitoly se seznámíme s dobou, ve které František působil. Poté se podrobně zaměříme na Františkův život, od jeho narození v jižní Itálii, až po jeho skon ve Francii. Následovat bude část o zázračných skutcích, které František podle svědectví či tradovaných legend vykonal. Z důvodu vysokého množství zázračných skutků a také nemožnosti doložit přesnou dobu dění nebudou tyto zázraky zahrnuty povšechně do podkapitoly o životě světce. V ní budou zmíněny pouze zázraky stěžejní pro vývoj událostí atp. Obě tyto podkapitoly jsou důležité pro následující rozbor jeho ikonografie, a to se zaměřením na jeho atributy, zobrazované zázraky, výjevy ze života apod.

Následující kapitola se zaměřuje na nejčastější prostředí uměleckých děl se sv. Františkem z Pauly, tedy to klášterní. Nejprve bude popsán rád Nejmenších bratří, jeho vznik a historie, ale i jeho spiritualita, oděv a v neposlední řadě i ikonografie paulánského řádu. Dějinám řádu v českých zemích bude věnována zvláštní podkapitola. Další částí bude seznámení se s lidovou zbožností v 17. a 18. století, kdy se rozrostl počet děl s námětem sv. Františka z Pauly, a to i mimo prostředí řádu paulánů. Kapitola uvede jako příklad zbožnost v době barokní na našem území.

Třetí kapitola je, oproti předchozím teoretickým, praktická. Budou v ní zmíněna díla s výjevem sv. Františka z Pauly. Kapitola bude rozdělena na několik částí. První z nich bude věnovaná několika grafickým celkům s výjevy ze života sv. Františka z Pauly, jako ukázka ikonografie světce. Následovat budou zahraniční díla s jeho vyobrazením.

Představen bude výběr malířských děl a příklad sochařského ztvárnění sv. Františka. Výběr bude založen především na představení populárních námětů a typům zobrazení. Ilustrovány budou ale i méně obvyklá pojetí. Poslední část bude věnovaná dílům z českých zemí, která zobrazují zázraky sv. Františka, případně pojednávají o některé jeho životní epizodě. První podkapitola této části se bude věnovat klášternímu prostředí, druhá dílům, kde je František z Pauly zobrazen jako osoba světce, patrona a ochránce mimo řádové prostředí. Výběr všech děl bude řídit především ukázkou různorodosti ikonografie a případně jejich možných odchylek.

Kapitola k užité literatuře

Tématem práce bylo zpracování ikonografie poustevníka a zakladatele řádu paulánu sv. Františka z Pauly a její interpretace na uměleckých dílech na nichž je světec vyobrazen. Proto lze literaturu, použitou k vypracování, rozdělit do několika kategorií podle částí samotné bakalářské práce.

K rozboru života světce, který je stěžejní pro pochopení ikonografie uměleckých děl, na kterých je znázorněn byla přínosná především kniha Giuseppeho F. Morosiniho *Sv. František z Pauly: život, osobnost a dílo*,¹ která podrobně sleduje život sv. Františka z Pauly s přihlédnutím ke kulturně historickým podmínkám světcovy doby. Morosini dává prostor nejen doloženým faktům světcova života, kdy čerpá především ze svědectví z procesů k jeho svatořečení, ale pozornost je věnována i regionálním i obecně známým legendám, které sice nejsou historicky doloženy, ale v kultu světce, a tedy následně i v uměleckém zobrazování osoby sv. Františka jsou důležitou rovinou. Doprovodnou knihou k práci se stala i *I Fioretti di San Francesco di Paola*,² která uvádí detaily z procesů ke svatořečení sv. Františka z Pauly. Drobnější publikace od Dachovského či Castiglioneho³ pak doplňují spíše duchovní tradici legend k sv. Františku.

Dalšími knihami, užitými v této práci jsou ikonografické příručky. Aplikována byla hesla spojená přímo s ikonografií sv. Františka z Pauly nebo ikonografie paulánského řádu, ale i doplňující pojmy v jednotlivých publikacích. Ze zahraničních byl zásadní především *Lexikon der Christlichen Ikonographie, Ikonographie der Heiligen* a také obecná ikonografická příručka Jamese Halla nebo Schauberové a Schindlera *Rok se svatými*.⁴ Z českých to byly publikace od Jana Royta nebo Hynka Ruliška.⁵ K některým informacím pomohla i *Ikonologie* od Caesareho Ripy.⁶ Ke správnému rozboru výjevů se sv. Františkem byla přínosná i kniha od Antonio M. Castiglioneho, představující 125 kolorovaných poutních grafík s výjevy ze života sv. Františka.⁷

Sv. František z Pauly je jako zakladatel řádu paulánů spjat i s prostředím paulánských klášterů a klášterních kostelů. K představení řádu a jeho ikonografie bylo čerpáno z knihy *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*,

---

¹ Morosini 2008

² Addante 2007

³ Castiglione 2006; Dachovský 2014

⁴ Schauber, Schindler 1997; Braunfels 1994; Hall 2008

⁵ Royt 2006; Rulišek 2006

⁶ Ripa 2019

⁷ Castiglione 1982

třetí díl svazek druhý od Milana Bubna⁸, uvádějící historii ale i spiritualitu řádu. Dále byl pro představení řádu přínosný i překlad řehole Nejmenších bratří.⁹ Použita byla i *La Trinité-des-Monts redécouverte*¹⁰, popisující klášter v Římě a na rozdíl od českých publikací rozšiřuje ikonografii Nejmenších bratří. Není možné opomenout pro toto téma velmi přínosné práce Jiřího Miholy¹¹, které se podrobně zabývají historií a prostředím paulánského řádu v českých a německých zemích. O jednotlivých klášterních objektech na našem území pojednávají *Encyklopedie českých klášterů* a druhý díl *Encyklopedie moravských klášterů*¹². Následně některé monografie pojednávající přímo některých klášterech na našem území jako například *Nová Paka, pohnutý osud paulánského kláštera* od Veroniky Kuřikové¹³ nebo příspěvky ke klášteru ve Vranově u Brna *Poutní místo Vranov*¹⁴, hovořící o budově kostela i síle poutní tradice Vranova. Nejvíce příspěvků je právě k poutnímu místu ve Vranově, další místa s bývalým působením paulánského řádu se samostatným pracím netěší

a místo mají jen jako součást obecnějších publikací. Cílem práce ale není zjistit veškeré informace o jednotlivých klášterech paulánů ani kompletace děl s vyobrazením paulánské ikonografie a sv. Františka z Pauly.

Kapitole věnující se zbožnosti v českých zemích v době barokní byly vzorem práce Jana Royta a Jiřího Mikulce¹⁵, které se zabývají poutními místy a tradicemi na našem území.

Následující část této bakalářské práce se zabývá interpretací vybraných děl s sv. Františkem z Pauly. Základní informace o dílech v českých zemích podávají topografie *Umělecké památky Čech, Prahy a Moravy*¹⁶, které posloužily jako přehled existujících děl s sv. Františkem z Pauly. Dalšími pak byly topografie *Soupisů památek historických a uměleckých*.¹⁷ Díla, která byla do práce vybrána jako příklady s představením ikonografie sv. Františka z Pauly jsou následně doplněna informacemi, dohledanými v buď monografiích jednotlivých autorů nebo míst kde se dílo nachází například Antonína Matějčka nebo dalších prací například *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy*.¹⁸

---

⁸ Buben 2007

⁹ Jura 2008

¹⁰ Bruley 2002

¹¹ Mihola 2008

¹² Foltýn, Sommer, Vlček 2002; Foltýn a kol 2005

¹³ Kuřiková 2002

¹⁴ Ludvíková 1996

¹⁵ Royt 1992; Royt 1999; Royt 2001; Mikulec 2013

¹⁶ Poche 1977-1982; Samek 1994, 1999; Vlček 1996; Baťková 1998

¹⁷ Antonín Cechner 1909; Poche 1937

¹⁸ Nejedlý, Suchomel, Zahradník 1994; Maxová, Nejedlý, Zahradník 2002

Popularita světce ale i řádu paulánů není na našem území vysoká, ucelená monografie neexistuje a jednotlivá díla jsou tedy pojednávána jen jako součásti tvorby umělců, kteří jsou jejich autory nebo jako součást interiérů kostelů nebo obdobně zaměřených publikací.

Nejinak tomu je i uměleckých památek ze zahraničí. Výhodou je vyšší popularita řádu, a tedy i jisté publikace o něm pojednávající, jako již zmíněné La Trinité-des-Monts redécouverte, případně i světoznámost autorů děl s vyobrazením sv. Františka z Pauly. Přesto se přímo dílům s vyobrazením sv. Františka z Pauly nevěnuje žádná publikace přímo i když bohatý je například katalog paulánské pinakotéky.¹⁹ Nadále jsou ale díla pojednávána spíše jako součást monografií o umělcích a místech jako Angulo-Iniguez, Romanelli, Bentini²⁰ nebo jako součást článků jako například o Rubensových skicích *Rediscovered oil sketches by Rubens*.²¹

Z internetových zdrojů byl využit především online katalog Národního památkového ústavu a jeho soupis fungující v rámci odborné činnosti.²²

V práci bylo čerpáno i z dalších zdrojů a publikací. Všechny jsou uvedené na konci práce v části použitých zdrojů. Především se jedná o sekundární literaturu. Doplnující byla také publikace s uměnovědnými pojmy Blažíčka a Kropáčka.²³

---

¹⁹ Bentini 2006

²⁰ Angulo-Iniguez 1981; Romanelli 2005; Bentini 2006

²¹ Jaffé 1970

²² [Vyhledávání - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](http://pamatkovykatalog.cz) (navštíveno 10.5. 2022)

²³ Blažíček, Kropáček 2013

1. Osoba sv. Františka z Pauly

1.1. Doba a život Františka z Pauly

Patnácté století, ve kterém žil svatý František z Pauly, je dobou velkých společenských změn. Je to období konce středověku se všemi jeho charakteristikami a počátku novověku přinášejícího nové upořádání společnosti i pohled na svět okolo. Na straně jedné žije šlechta dvorskými slavnostmi a turnaji, na straně druhé se lidé nově věřící ve vlastní rozum vydávají na cesty za hranice známého. Gotika si ve své spiritualitě podává ruku s pragmatickou renesancí a humanismem. Je to století, ve kterém Johannes Guttenberg představuje svůj knihtisk a zpřístupní tak vzdělanost velkému okruhu lidí mimo církve, čímž přeruší její vzdělanostní monopol. V posledním desetiletí pak španělská královna posílá jistého janovského kapitána na cestu, která se stane mezníkem a roku 1492 pro západní Evropu ukončí středověk. Feudální vazby, založené na vztahu poddaný – pán a omezené často jen na hranice panství, se začínají bortit a do popředí se dostávají lidé, kteří peníze získávají svou prací, obchodem, podnikáním a jejichž rádius je mnohdy globální.

Patnácté století se nese ve znamení událostí, které přinesou velký otřes i do té doby neochvějně a nezpochybnitelně instituci – katolické církvi. Samotná církev, do jisté míry si vědoma svých slabých míst, hledá způsoby, jak své postavení udržet a vrátit zpět důvěru věřících otřesenou církevními praktikami, skandály a důsledky několika nezládnutých morových epidemií. Není však schopna plné reflexe a její dosavadní řešení všech problémů – represe – přestává fungovat. Tak se na kostnickém koncilu snaží vypořádat se schismatem oslabujícím moc papeže, a sílícím konciliarismem a zároveň potlačuje první náznaky reformace. Upaluje mj. Čechy Jana Husa a Jeronýma Pražského, a tím otevírá Pandořinu skříňku. Bude se pak muset na dalším sněmu, tentokrát v Basileji, poprvé sklonit před kacíři a husitům ustoupit.²⁴ Celý proces reformace završí v roce 1519, v roce kanonizace Františka z Pauly, svým vystoupením Martin Luther. František z Pauly se tak coby následovník Františka z Assisi se svou askezí a prostotou víry stává přitažlivým pro velké množství lidí zmítajících se ve zmatech doby, včetně francouzského krále, kterému se stává rádcem.

František z Pauly se pohyboval mezi dnešním Španělskem, Itálií a Francií. Všechna tato území prožívala v 15. století turbulentní dobu. Itálie, rozdrobená do množství státek a zčásti ovládaná i cizími panovnickými rody, se potýkala s následky moru, krize Svatého

---

²⁴ Hay 2010, s. 261

stolce, a hlavně s boji mezi jednotlivými panovníky. Kalábrie, Františkovo rodiště, se, coby součást Neapolského království, stávala častým terčem bojů mezi Aragonskými a Anjouovci.²⁵ Důsledkem pak bylo strádání místních obyvatel, pokles jejich počtu a s tím související zhoršení postavení. Kromě neúrody se této části Itálie nevyhnula ani morová nákaza.

Francie v tomto období bojuje svůj největší středověký zápas.²⁶ Vnitřně roztržštěná a se slabými králi se musí postavit Anglii v konfliktu, který trval až do roku 1453 a dostal název Stoletá válka. Boje se vedou na území Francie, a přestože z něj země galského kohouta vychází vítězně, je zničená, rozvrácena a zbídačená. Pozitivem této události je to, že generuje silného krále a Francie se vydává na cestu k absolutistické vládě, která v této době umožní konsolidaci poměrů a ozdravení země. Přestože Ludvík XI. ještě není zcela úspěšný, jeho následovníci již ano, a to, že si Františka z Pauly oblíbili, jistě vedlo k jeho oblibě všeobecné.

Již bylo zmíněno výše, že ani Španělsko neprožívá klidnou dobu. Rozdělené na jednotlivá království a knížectví bojuje s nositeli islámu Maury.²⁷ Rekonquista je krvavá záležitost, bezcitná a vedená zejména ze strany Svaté inkvizice s přesvědčením, že protivníka je třeba vyhubit za každou cenu. Heslem se stalo ono známé: „Zabte je všechny, bůh si mezi nimi vybere.“ Důsledkem je nevyhnutelně hospodářské ničení země, devastace městské i jiné unikátní architektury a odchod vzdělanců. I tady se učení Františka z Pauly jistě může stát inspirativním a v těžké a nepřehledné situaci jaksi ukotvujícím. Situaci uklidní až vznik Španělska svatbou Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského. Španělsko se tak na svých lodích vydává k cestě za svou největší slávou²⁸, o sto let později může Filip II. prohlásit, že vlastní říši, „nad kterou slunce nezapadá“.

František z Pauly je tak se svým tradičním pojetím spirituality a návratem k prostému a svým způsobem jednoduchému prožívání víry, pod ochranou církevní i panovnické moci bezesporu světec pro své souputníky inspirativní a následováníhodný.

---

²⁵ Hay 2010, s. 163

²⁶ Tamtéž, s. 142

²⁷ Tamtéž, s. 142

²⁸ Tamtéž, s. 358

1.1.1. Narození a mládí

Podle dochovaných záznamů z procesů kanonizace i držených tradic byli rodiče sv. Františka prostými zemědělci, kteří žili v manželství v kajícím životě v Paule, v té době město se zemědělskými, námořními a obchodními aktivitami. Existují domněnky, že patřili i do některé z forem kajících hnutí, jež se v daném století v Itálii vyskytovala. Alespoň o otci světce, se mluví jako o střídavém člověku, který se řídil podle tradice křesťanských kajících, nejedl nic živočišného původu a chodil oblečený v hrubém oděvu.²⁹ Podle legendy byli rodiče Františka Giacomo Martolillo a Vienna z Fuscaldy již starší, a stále bezdětní manželé. Podobnost můžeme najít v biblickém příběhu o Abrahamovi a Sáře³⁰, nebo i u legendy o rodičích Panny Marie. Giacomo a Vienna, toužili po dětech, a tak se nakonec uchýlili k dlouhým modlitbám a přímlovům, aby byli požehnáni alespoň jedním dítětem u sv. Františka z Assisi. Jejich tužby byly vyslyšeny a 27. března 1416, se Vienně a Giacomovi narodil syn, kterého dnes známe jako sv. Františka z Pauly. Je tedy vidno, že jméno František mu rodiče dali³¹ z vděčnosti po sv. Františkovi z Assisi. Spojení se sv. Františkem z Assisi bude pak provázet poustevník z Pauly celý život, jeho práce bude z velké části následovat pokoru a prostotu jeho jmenovce. V dětství František z Pauly vážně onemocněl a oslepl na jedno oko. To vedlo jeho rodiče zpět k modlitbám za jeho uzdravení, směřovaným znovu k světci z Assisi. V zoufalství připojili i slib, že pokud se syn uzdraví, pošlou ho jako laického bratra do některého z františkánských klášterů. Modlitby byly vyslyšeny a již uzdravený, čtrnáctiletý František odešel na úkor dodržení slibu, jež jeho rodiče dali světci z Assisi, do nedalekého kláštera San Marco Argentano.³² Již z domova byl František zvyklý žít v pokorné víře v Boží vůli, stravující se podle církevních tradic³³ a v odříkání, v klášteře se tento způsob života u mladíka prohloubil.

Pobyt v klášteře, během nějž se František rozmyšlel nad svou budoucností, trval nejspíše jeden rok. I přesto, že pobyt v klášteře z velké části spočíval ve vykonávání různých prací pro chod kláštera, které podle tvrzení dochovaných pramenů bral sv. František jako službu Bohu³⁴, se Františkovi pravděpodobně dostalo alespoň základního vzdělání. Stejně tak je zaznamenáno, že František svou horlivostí a pracovitostí vynikal mezi ostatními bratry, a tak mu mniši obývající klášter nabídli místo ve svých řadách. To ale mladý František odmítl

---

²⁹ Addante 2007 s. 34

³⁰ Gn 17,16–19; Gn 18,9–15

³¹ Addante 2007, s.34

³² Morosini 2008, s.23

³³ Addante 2007, s. 34

³⁴ Tamtéž, s. 29

se slovy: „Není to Boží vůle“ a rozhodl se pro cestu kajičného poustevnictví. Po odchodu z kláštera se tak s rodiči vydal na pouť do Assisi, aby se modlil ke svatému Františkovi z Assisi. Ve svých modlitbách prosil světce o radu, jak si má na této životní cestě počínat.

O pouti do Assisi bohužel není dochováno mnoho informací. Rodina putovala přes Řím a poté pobývala v Assisi a navštívili několik pustevn v jeho okolí. V Římě se František, kromě svatých míst, setkal i s vysoce postavenými církevními hodnostáři. Zde se střetává jeho asketický pohled na víru s okázalým bohatstvím těch, kteří se snaží udržet prestižní postavení církve. Následná návštěva Assisi byla důležitou chvílí ve Františkově životě. Mohl tam vyjádřit vděčnost světci, který pro něj tolik vykonal. Navíc se inspiroval i radikálním a střídavým životem světce a v blízkosti jeho posledního odpočinku mohl rozjímat a modlit se za poznání svého vnitřního hlasu³⁵. Tzv. Neznámý, autor životopisu sv. Františka z Pauly, který žil v jeho době, se o návštěvách pustevn v okolí Assisi zmiňuje pouze stručně.³⁶ František tak prý konal po příkladu sv. Antonína, který se chtěl seznámit se ctnostmi poustevnických mnichů. I když jde o takto jednoduchou informaci, přibližuje nám jedno z nejdůležitějších rozhodnutí sv. Františka z Pauly. I v pozdějších letech života se František z Pauly projevoval silným vztahem k lidové religiozitě, úctě k Panně Marii, tajemství kříže a svátostem.

Kontrast mezi bohatstvím církve v Římě a poustevnickými ideály střídavého křesťanství, se kterými se František setkal v poustevnách u Assisi, zformovalo jeho rozhodnutí následovat Krista a život v kajičném odříkání, v oproštění se od okolního světa a znovu obrácení se k životu podle evangelia.

1.1.2. Poustevnictví Františka z Pauly

Po pobytu v klášteře San Marco Argentano a návratu z pouti do Assisi, naplnil František své rozhodnutí a s požehnáním svých rodičů započal svůj životem poustevníka. Nevíme sice, kdy přesně opustil tradiční způsob života a domov rodičů, můžeme však předpokládat, že se tak stalo začátkem 30. let 15. století³⁷, tedy v době, kdy František z dosáhl prahu dospělosti. Rodiče syna v jeho rozhodnutí podporovali a darovali mu část svých pozemků, pomohli mu postavit první poustevnu, jež odpovídala jeho pohledu na dodržování přísně asketického života. Jelikož byla vybudovaná poustevna příliš blízko lidem, přestala po čase

---

³⁵ Morosini 2008, s. 37

³⁶ Tamtéž, s. 37

³⁷ Tamtéž, s. 40

Františkovi vyhovovat.³⁸ Příbuzní mu dopomohli k jinému pozemku v blízkosti říčky Isca, kde se nacházela i jeskyně. Místo bylo vhodnější, bylo patřičně vzdálené od cesty a pro zřízení poustevny příhodnější. Zde započal František své poustevnictví v odloučení od společnosti. Jeho poustevnictví spočívalo v přísném sebezapření, půstu, mlčenlivosti a v manuální práci. František se živil pouze rostlinou stravou, podle čehož později dostal i přezdívku „bylinkář“³⁹. Znalostí užívání bylin, které získal pravděpodobně za pobytu v klášteře, využíval i v léčení.⁴⁰ Bez naprostého kontaktu s lidmi ovšem světec nezůstal. Stalo se zvykem, že si k mladému zbožnému a moudrému muži okolní obyvatelé chodili pro duchovní radu a modlitbu. Podle svědků v následném cosentském procesu se v tomto období světcova života, kdy dával duchovní rady, rady o pokání a konal zázračné uzdravení, se dočkal velkého věhlasu nejen v Paule a okolí. Předpokládá se, že poustevnické období trvalo zhruba čtyři roky a bylo pro Františka především dobou duchovního růstu.

1.1.3. Zakládání poustev, první známky řeholnictví a počátky kongregace

František se stal známým poustevníkem vnášejícím pokoj do srdcí zástupů lidí nejrůznějších společenských vrstev. Někteří z lidí se rozhodli Františkův způsob života sdílet a po jeho svolení se usadili ve blízkosti. Tradice se zmiňuje o třech: Fiorentino z Pauly, Angelo Alipatti ze Saraceny a Nicola ze S. Lucida. Tento krok ve Františkově životě můžeme spojovat s rokem 1435, tedy s dobou, kdy bylo Františkovi devatenáct let. Nejednalo se o žádné oficiální uskupení, přesto je letopočet 1435 uváděn jako rok založení řádu.⁴¹ Muži žili podle Františkova vzoru, jehož základem byla pokora a láska k Bohu skrze askezi. Dalším důležitým prvkem v tomto způsobu života je půst, strava bez jakýchkoliv pokrmů živočišného původu. Postní styl života byl mezi podobnými asketickými uskupeními populární. Později se stal i jednou z částí řeholního slibu paulánského řádu.

Počet lidí, kteří se rozhodli žít v blízkosti sv. Františka rostl. Rok 1444 je spojován se stavbou prvního kláštera a kostelíka pro potřeby eremitské komunity.⁴² Nedostatek prostředků samozřejmě znamenal velmi skromný a malý kostelík. Během stavby se objevil františkánský mnich, který Františkovi z Pauly poradil vše zbourat a začít se stavbou

---

³⁸ Tamtéž, s. 40

³⁹ Morosini 2008, s. 42

⁴⁰ Addante 2007, s. 42, 238, 243

⁴¹ Buben 2007, s. 297

⁴² Tamtéž

většího kostela. O prostředky prý se neměl starat, pokud je ve víře pevný. František tak učinil a v blízké době obdržela komunita peněžní dar barona z Belmontu⁴³ na stavbu kostela. Kanonizační proces tuto událost označuje jako možné zjevení svatého Františka z Assisi.⁴⁴

Na konci 60. let bylo v Paule provedeno na příkaz z Říma šetření, zda se Františkova komunita nesnaží o znovuoobnovení tzv. hnutí „Bratříčků“, které žilo v askezi a hlásalo radikální odpor vůči autoritám. Zatím účelem byl Papežem Pavlem II. vyslán církevní hodnostář Baldassar De Gutrossis.⁴⁵ Nejprve se papežský vyslanec však zastavil v Cosenze u arcibiskupa, který Františkovo počínání podporoval a do Pauly s papežským vyslancem poslal i kanovníka De Pirra, aby pomohl nestrannému vyšetřování⁴⁶. František s De Gutrossis debatoval především o své askezi a půstu. Během návštěvy vyslance v cele Františka došlo k zázraku, kdy František nabral holýma rukama z ohniště oheň a vyzval návštěvníky, aby se ohřáli.⁴⁷ Tím došlo k rozptýlení veškerých obav ze strany Říma a vyšetřování bylo ukončeno. Po dvou letech se dokonce De Gutrossis vrátil a připojil se k poustevnické kongregaci a později jako znalec církevního práva dopomohl k oficiálnímu uznání kongregace.

S počátky kongregace se pojí i jména monsignora Bernardina Caraccioly (arcibiskup v Cosenze 1425–1452) a jeho synovce a nástupce Pirra Caraccioly (arcibiskup v Cosenze 1452–1481). Bernardino je spojován s prvním uznáním paulánského společenství ústní formou v polovině 15. století. Jeho synovec pak v roce 1470 kongregaci schvaluje, a to s poznámkou, že si je vědom, že toto společenství se vyvíjí již zhruba dvacet let.⁴⁸ Kongregace byla uznána pod názvem „Kongregace poustevníků svatého Františka z Assisi“ a to v dokumentu *Decent nos*. Jedná se o velmi důležitou událost v historii paulánského řádu, protože se tak začal formovat oficiální cestou. V roce 1474 byla poustevnická kongregace uznána i samotným papežem Sixtem IV.

Oficiální uznání kongregace církví dovolilo Františkovi rozšiřovat hnutí, zakládat další poustevny a byla mu udělena mnohá privilegia. Kongregace také byla přímo podřízena Svatému stolci, což zaručovalo snazší vyjednávání při zakládání pousteven mimo Paulu.

---

⁴³ Dachovský 2014, s. 7

⁴⁴ Addante 2007, s. 155; Morosini 2008, s. 52

⁴⁵ Je uváděn i Jeronym z Adorna - Buben 2007, s. 299

⁴⁶ Morosini 2008, s. 81

⁴⁷ Tamtéž, s. 83

⁴⁸ Tamtéž, s. 51

Ty se objevovaly postupně. První z nich byla v Paterno Calabro. Druhá poustevna mimo Paulu byla založena ve městě Spezzano v roce 1456.⁴⁹ Její založení je spojováno především s Františkovou láskou k chudým a také s příchodem Bernardina Otranta a Giovanniho Caduria do Františkova společenství. Oběma k obrácení dopomohl samotný František, kdy jim ukázal svou asketickou verzi života a oni se pak stali osobnostmi paulánského řádu.⁵⁰ Kolem roku 1476 byla založena mimo Paulu poustevna třetí, a to v Coriglianu. To bylo v té době větší zemědělské opevněné město. Kromě několika zázraků, které František provedl během svého pobytu mimo Paulu, je důležitá jeho silící politická a sociální angažovanost. Světec se snažil válkami zneprátené rodiny přivést k jednotě, protože Evropa čelila hrozbě vpádu Turků.

Následovalo další zakládání pousteven, někdy již František využíval i svých bratří a nevydával se do měst osobně. Výjimkou je cesta, kterou světec podnikl v 80. letech 15. století. Jednalo se o cestu na Sicílii, první delší cestu pro založení poustevny. Podle tradice jej doprovázeli dva spolubratři. Při cestě na Sicílii provedl František několik zázraků, nejdůležitějším bylo přeplutí messinské úžiny na plášti.

Cílem sicilské cesty bylo Milazzo, kde mu byl pro rozvoj jeho kongregace darován kostel sv. Blažeje s přílehlými pozemky. František později v Milazzu nechal postavit nový kostel zasvěcený Ježíši a Panně Marii a při jeho stavbě pomáhal i několika zázraky. František zde pobýval přinejmenším do roku 1482, kdy za ním na Sicílii vydali francouzští vyslanci krále Ludvíka XI.

1.1.4. Diplomatická činnost světce

Už během let pobytu v poustevně v Paule budoval František vztahy i s vysoce postavenými osobnostmi, aby s nimi jednal o sociálně-ekonomických potřebách obyvatel. Mezi jeho korespondenci s nimi patří například i dopis adresovaný hraběti z Alimeny z roku 1447, kde žádá o milosrdenství pro obyvatele, kteří nemají prostředky na zaplacení daní.⁵¹ Sociální a politická angažovanost dále rostla během pobytu mimo Paulu při zakládání pousteven (viz kapitola 1.1.3.).

Důležitou diplomatickou činností je i Františkův vztah s Ferdinandem I. Ferrantem Aragonským, králem neapolským. I přestože byla od roku 1473 kongregace pod královým

---

⁴⁹ Dachovský 2014, s. 9

⁵⁰ Morosini 2008, s. 106

⁵¹ Morosini 2008, s. 77

patronátem. Kongregace ale na území působila a zakládala své kláštery bez královského povolení. František navíc neustále kritizoval Ferdinanda I. a nedůvěřoval neapolskému králi a jeho péči o lid. František byl mezi lidmi oblíbený, a proto se Ferrante rozhodl, v obavách z možné vzpoury a podkopávání důvěry v něj, ve vykázání poustevnických bratrů z neapolského království. Z této doby pochází jeden z nejznámějších zázraků v životě světce. Předtím než vojáci došli do Paterna, kde František pobýval, ostatní řeholníci a obyvatelé Paterna varovali Františka a radili mu se skrýt. František ale věřil v Boží vůli⁵² a odešel se modlit do kostela, kam později vojáci vtrhli hledající Františka. Ale světec, pohroužen v modlitbu, byl očím vojáků skrytý. Až když vojákům mniši pověděli, že kolem Františka při prohledávání kostela několikrát prošli, uviděli světce u hlavního oltáře. Vojáci mu padli k nohám, chválili Boha a prosili Františka za odpuštění. František je poslal se svícemi pro krále, královnu a vévodu s vévodkyní s napomenutím, aby zlepšili své křesťanské chování. Na konci 70. let František předvídal vpád Turků do Evropy a varoval před ním Ferranteho.

1.1.5. František z Pauly ve Francii

Roku 1480 ranila francouzského krále Ludvíka XI. mrtvice, z níž se již nezotavil. Přestože se o něj staralo mnoho lékařů z celé Evropy, zlepšit jeho stav pomáhalo i mnoho duchovních. Nakonec král nechal povolat Františka z Pauly, o němž se mluvilo jako o zázračném muži.

Na cestu se vyslanci vydali v roce 1482. Kvůli Františkovým cestám z Kalábrie na Sicílii (viz kapitola 1.1.3.) trvalo vyslancům nějakou dobu, než ho zastihli. Nakonec se setkali v Paternu, kde na žádost, aby přišel pomoci nemocnému králi, kterou vyslanci Františkovi předali, odpověděl světec záporně.⁵³ Přesvědčování Františka k cestě do Francie trvalo několik měsíců, a kromě francouzského krále a jeho vyslanců se do věci vložil i neapolský král Ferrante Aragonský, a nakonec i papež Sixtus IV., který poustevníkovi přikázal se do Francie vypravit. Jeho poustevničtí bratři i lid byli zarmouceni, že je jejich zázračný František opouští. Ten jim s klidem doporučil žít ve víře a nechat svůj život v Božích rukou. Františka do Francie doprovázeli někteří další mniši. Kteří to ale byli, je jen součástí dalších spekulací o jeho životě, výpovědi se liší i v počtech.⁵⁴

---

⁵² Castaglione 2006, s. 39

⁵³ Morosini 2008, s. 134

⁵⁴ Tamtéž, s. 138

Cesta do Francie vedla přes Neapol, kam se František podle poustevnické tradice vydal pěšky, zatímco francouzští vyslanci pluli po moři. V Neapoli se František setkal s neapolským králem Ferdinandem Ferrantem. Král chtěl po Františkovi, aby působil ve Francii jako jeho spojenec, naopak František po králi žádal změnu jeho přístupu k poddaným. Z tohoto setkání jsou známy dva velké zázraky, kterých se František dopustil, a to oživení ryb u večere a rozlomení krvavého zlatáku. Pokaždé tak učinil s poznámkou na králův přístup k panování. Navzdory napjatému vztahu Františka s Ferrantem byl v Neapoli, na žádost krále, založen klášter Františkovy kongregace.⁵⁵

Další zastávkou byl pro výpravu Řím, kde se František několikrát setkal s papežem Sixtem IV. S papežem vedl František hovory, kdy byl pověřen, aby ve Francii u krále fungoval jako diplomatická spojka. O čem měl jednat, se dozvídáme z dopisů, které si papež, František a Ludvík XI. vyměnili v pozdějších letech.⁵⁶ Jedná se o odvolání Pragmatické sankce z roku 1438 a o obnovení výběru desátku na tažení proti Turkům, které bylo ve Francii zastaveno od roku 1478. Papež také žádal navrácení vévodství Valentinois Svatému stolci. František měl jednat jako diplomatická osoba ze strany papeže i v otázce sporu papežského státu a Benátek. Ze strany Františka byly rozhovory s papežem na téma jeho řádu a jednání o návrhu sepsání řehole. Při návštěvě se František potkal i s Giulianem della Rovere, synovcem papeže Sixta IV., kterému předpověděl post papeže a že to bude on, kdo schválí řeholi Nejmenších bratří.⁵⁷

Z Říma pak skupina cestovala lodí. Pravděpodobně přistála v Bromes, kde František zázračně ukončil epidemii moru. Cesta do Tours pokračovala přes Lion. Během cesty provedl František několik dalších zázraků a než dorazil do cíle byl mezi lidmi Francie velmi populární. Když František dorazil do Tours se vši slávou, zjistil, že není v jeho moci krále vyléčit. Měl za to, že jeho posláním ve Francii nebude léčit nemocné ale probouzet církve.

Počátky jeho pobytu ve Francii nebyly snadné. František na vyjednávání o politických otázkách, s nimiž byl do Francie vyslán, potřeboval tlumočníka a ze začátku byly i podmínky pro poustevnické bratry velmi nepohodlné, protože bydleli v komnatách u dvora nedaleko kaple sv. Matěje a nebylo jim tak poskytnuto soukromí a klid náležitý poustevnickému životu. Králi František sice nepomohl vyléčením jeho nemoci, ale snažil se mu dopřát rozhrěšení a domlouval mu, aby se snažil před svým odchodem napravit své

---

⁵⁵ Tamtéž, s. 152

⁵⁶ Morosini 2008, s. 155

⁵⁷ Tamtéž, s. 158

hříchy. To vše probíhalo v rámci řešení politických otázek, se kterými byl do Francie František vyslán. Král zemřel na následek dalšího záchvatu na konci srpna v roce 1483.

Po smrti krále se vlády ujala jeho dcera Anna z Beaujeu.⁵⁸ František pomáhal regentce v politických otázkách, například s hrozbou občanské války v Bretagni. Budoucího krále Francie Karla VIII. vzdělával ve víře a měl na něj určitý vliv.

Během vlády Anny z Beaujeu byla založena francouzská větev paulánských poustevníků. František poslal pro Bernardina da Cropalati, aby mu pomohl se vzděláváním těch, kteří se rozhodli jej následovat. Pod královskou ochranu byla kongregace přijata v roce 1488 a František tak mohl začít s jejím šířením po celé Francii. Od tohoto roku se navýšil počet těch, kteří se připojili k poustevnické kongregaci. Na přelomu století se jednalo o zhruba 60 řeholníků. Zajímavostí je, že mezi nimi byl i španělský poustevník Bernardo Boyle, který se později připojil k plavbě Kryštofa Kolumba a stal se prvním misionářem na území Nového světa.

Během Františkova pobytu ve Francii vznikly různé problémy v italských řádových kláštorech. Františkovo společenství nemělo stále oficiálně sepsanou řeholi, což mělo za následek nejistotu uvnitř komunity. První řehole byla sepsaná a uznaná roku 1493, tedy deset let poté, co se o ní diskutovalo mezi Františkem a papežem Sixtem IV. Papež viděl problém především v pravidlech církve, která po čtvrtém lateránském koncilu z roku 1215⁵⁹ zapovídala nové řehole. František z Pauly ale při tvorbě vycházel a převzal mnoho prvků a myšlenek z již existujících řeholí.⁶⁰ Do Itálie vyslal František s radami svého přítele Bernardina, aby vedl italskou větev kongregace. Zatímco se staral rozšiřování a péči své kongregace ve Francii, kde pobýval, staral se i na dálku o chod kongregace v Itálii. Během konce století a na začátku století následujícího bylo nejen v Itálii, ale i ve Francii založeno mnoho klášterů – mimo jiné i v Paříži nebo Amiens.

K těmto dvěma velkým státům se později přidává Španělsko, které bylo v té době v maurském obležení. František poslal do Španělska jako podporu dva ze svých bratrů⁶¹, kteří nesli králi radu, aby setrval na stávajících pozicích v obléhané Malaze. Ta byla roku 1487 osvobozena. O pět let později, tedy v roce 1492 slavilo Španělsko vítězství a spolu s ním bylo oficiálně povoleno rozšíření paulánských bratrů i na toto území. Kláštery

---

⁵⁸ Hay 2010, s.136

⁵⁹ Jedin 1990 s. 31; Robert 2020

⁶⁰ Morosini 2008, s.233

⁶¹ Tamtéž, s. 217

Nejmenších bratří se začaly objevovat právě na osvobozených územích, jako příklad křesťanského života.

1.1.6. Smrt a posmrtné události spojené se sv. Františkem z Pauly

František měl až do konce svého života bystrou mysl a stále řídil rozvoj svého řádu a snažil se i v pokročilém věku o uznání čtvrté verze řehole Nejmenších bratří, kde bude stále přítomný slib věčného půstu. Měl neustálé a oprávněné obavy, že tato část bude nějak upravena, aby asketický život bratří nebyl tak přísný.

Otázky jednotlivých představených klášterů pak řešili na shromáždění v Římě. Generálním vikářem řádu již byl Bernardino da Cropalati, kterému František funkci svěřil na smrtelné posteli. Den před svou smrtí svolal do své cely řeholníky, aby k nim promluvil a povzbudil je v jejich víře a vzájemné lásce. Později se s nimi sešel i na mši, kde činil pokání. Druhého dne, na Velký pátek 2. dubna 1507, k sobě znovu svolal řeholníky a stanovil svého nástupce do doby, než o dalším rozhodne generální kapitula. Následně se František modlil a zemřel.

Tělo zesnulého zakladatele řádu bylo vystaveno v kostele, kde se mu mohly přijít poklonit zástupy věřících. I při této příležitosti se událo několik zázraků, mezi jinými například uzdravení dívky, která trpěla nádorem obličeje. V pondělí bylo tělo pohřbeno do vyhloubené hrobky v kostele, brzy ale bylo tělo kvůli vlhkosti přesunuto do nadzemní cihlové hrobky. V roce 1562 byla hrobka předmětem výtržnictví hugenotů. Tělo Františka vytáhli ven a chystali se jej spálit. Někteří katolíci přihlížející události se dostali až k tělu mrtvého světce a podařilo se jim získat některé části těla a kostí. Popel ze spáleného těla byl později znovu uložen do hrobky.⁶²

Žádost o svatořečení Františka z Pauly podala jako první francouzská královna Anna Bretaňská, teprve k této žádosti se připojili Nejmenší bratří. Šetření bylo na příkaz papeže Julia II. zahájeno v květnu 1512⁶³, sběr informací ve Francii o zázracích a ctnostech Františka probíhal v roce 1513 a je znám jako tourský proces. Souběžný proces, známý jako cosentský, byl veden v Itálii.

Další papež Lev X. proces svatořečení urychlil. Přímluvy k urychlení svatořečení přidali následně i francouzský král František I. s manželkou Claudií a další panovníci. Na přímluvy jejich i kvůli velkému zájmu o svatořečení u obyvatel Kalábrie dal papež prověřit znovu Františkův ctnostný život v kalábrijském procesu, který spolu s cosentským, tourským a

---

⁶² Morosini 2008, s. 274

⁶³ Tamtéž, s. 275

amienským zaznamenal významné události ze života Františka vedoucí k jeho svatořečení. K němu bylo přistoupeno a obřad se konal 1. května roku 1519.⁶⁴ S generálním korektorem řádu Nejmenších bratří bylo dohodnuto, že svátek blahoslaveného Františka připadne na 2. duben⁶⁵. Dále se domluvila možnost tvorby zpodobování světce a instalace podobizen v kostelech. Jeho podoba se odvíjí od posmrtné masky sejmuté dvorním malířem Jeanem Bourdichonem (viz. Obrázek 1).

František, který je patronem svého rodného města Pauly v Kalábrii – nachází se na vlajce i znaku města, bývá zpodobňován také na tradičním kalábrijském pečivu. Existuje mnoho slavností ve městech, která sv. František za svého života navštívil, a také pouť sv. Františka z Pauly, délka putování je 112 kilometrů a jde o cestu ze San Marco Argentano do Paterno Calabro. Existuje i skladba o zázraku sv. Františka z Pauly ne Messinské úžině od Franze Liszta

1.2. Legendy a zázraky svatého Františka

Život svatého Františka z Pauly se vyznačuje vysokým počtem zázraků. Bezprostředně navazují na jeho svatořečení a úzce souvisí i s výjevy v uměleckých dílech s jeho osobou a vyvíjí se z nich i jeho ikonografie. K zázrakům se vyjadřují především svědci z procesů kanonizace.⁶⁶ Zázraků vykonal sv. František velmi mnoho a velmi rozličných druhů. V umění se následně opakují jen některé, případně jsou výjevy zázraků obecnějšího charakteru. V této kapitole budou popsány hlavně zázraky důležité pro světčovo patrocínium a ikonografii.

Prvními zázraky, které můžeme zahrnout do Františkova života, jsou i ty před jeho narozením. Přičítáme je ovšem jeho jmenovci Františkovi z Assisi, ke kterému se přimlouvali jeho dlouho bezdětní rodiče. Ovšem i díky tomuto zázraku a následně několika zázračným proroctvím o početí, které František z Pauly během svého života pronesl vůči ženám, a pomoci ženám v těhotenství, (například darováním posvěcené svíce a modlitbou), je vnímán jako přimlůvce při manželské neplodnosti. Dodnes se udržela tradice se k němu v modlitbách přimlouvat nebo nosit svíce těhotným ženám.⁶⁷

O zázracích se mluví při výstavbě prvního kláštera a kostela, podobných ale provedl mnoho i u staveb následujících poustev a kostelů. Při stavbách se jednalo například o zázraky,

---

⁶⁴ Tamtéž, s. 280

⁶⁵ Schauber, Schindler 1997, s. 133–134

⁶⁶ Addante 2007

⁶⁷ Morosini 2008, s. 96

kdy František dokázal pouhou modlitbou přenášet kameny. (Příkladem je, když dělníci narazili na obrovský balvan, František se pomodlil a balvan se odvalil sám) Jiné kameny, které hrozily pádem na dělníky, František zastavil pouhými slovy.⁶⁸ Případně sv. František přenesl sám obrovský trám na kostelní zvon.⁶⁹ Při stavbě kostela v Milazzu zase prodloužil kamenný nosník, který nedostačoval pro střechu kostela.⁷⁰ Další zázraky, kterých se František dopustil, mají, co dočinění s ohněm. Podle svědectví z cosentského procesu při stavbě kostela hrozilo, že pukne vápenná pec. Do rozpálené hořící pece František vstoupil a bez jakékoliv úhony ji opravil.⁷¹ V peci také skončily kosti snědeného beránka Martinella, kterého František zavolal z pece ven a oživený beránek za vyběhl ven.⁷² Oheň bral František do rukou a odnášel jej z ohniště, aby si zatopil v cele nebo tím projevoval svou silnou víru. František provedl i mnoho zázraků s vodou. Podle legend nechal František vytrysknout několik pramenů. V Paternu Calabru si dělníci stěžovali, že musí pro vodu chodit příliš daleko, František tedy uhodil holí do kamene a z něj ihned vytryskla voda. V tomto prameni také oživil František pstruha.⁷³ Pstruhy oživil i u večeře s neapolským králem Ferrantem s žádostí, aby otevřel své žaláře plné nevinných (protože ryby František oživil víckrát, liší se mírně i výjevy tohoto zázraku. Někdy je František oživené hází zpět do řeky, jindy do nádrže s vodou a někdy ryby na tácu nese jiný paulán a František jim žehná). S neapolským králem je spojený i zázrak, kdy Františkovi král dal truhlici zlaťáků na vybudování kláštera. František vzal jednu z mincí a rozlomil ji v půli. Z mince vytryskla krev a světec ji označil za krev králových poddaných.⁷⁴ V souvislosti s neapolským králem je spojen i zázračné zmizení sv. Františka, který se při modlitbě skrýval před vojáky vyslanými právě Ferrantem.

František provedl i mnoho léčitelských zázraků. Uzdravil vřed svému příteli a podporovateli baronu z Belmonte⁷⁵ nebo léčil malomocné. Uzdravil i hluchoněmé a slepé, když je posiloval ve víře a modlitbě. Takových zázraků provedl za svůj život mnoho a získal tím velký věhlas. František přivedl zpět k životu i svého synovce Nicolu D'Alessio, syna Františkovy sestry Brigity. Nicola se chtěl přidat k bratrstvu svého strýce, ale jeho

---

⁶⁸ Tamtéž, s. 57

⁶⁹ Addante 2007, s.120

⁷⁰ Morosini 2008, s. 124

⁷¹ Addante 2007, s.84

⁷² Morosini 2008, s. 59

⁷³ Protože ryby František oživil víckrát, různí se i výjevy tohoto zázraku. Někdy je František oživené hází zpět do řeky, jindy do nádrže s vodou a někdy ryby na tácu nese jiný paulán a František jim žehná.

⁷⁴ Morosini 2008, s.151

⁷⁵ Tamtéž, s. 63

matka mu bránila. Nicola později onemocněl a zemřel. Tělo pohřbili v klášteře a když druhý den přišla Brigita truchlit za svého syna, přišel k ní František a ptal se, zda by nechala svého syna přidat se k jeho řádu, kdyby znovu ožil. Brigita přitakala a František přivedl Nicolu živého, oblečeného v poustevnické kutně k jeho matce.⁷⁶ Sv. František bývá ovšem častěji než v přítomnosti Nicolý a Brigity zpodobňován při ožívování blíže neurčeného malého dítěte v náručí matky. Sv. František tak zázračně ukončoval morové epidemie.

K nejznámějším a nejikoničtějším zázrakům patří ten, který František učinil při cestě na Sicílii. Když on a bratři, kteří jej doprovázeli, chtěli přeplout Messinskou úžinu na lodi zadarmo, neboť se jim peněz nedostávalo, převozník toto jejich přání odmítl. František se vzdálil, aby se mohl pomodlit. Poté se vrátil, položil svůj plášť na mořskou hladinu a vyzval své bratry, aby na něj spolu s ním vstoupili. Následně na plášti přepluli moře na Sicílii. Plášť bývá rozprostřený a podepřený Františkovou holí tak tvoří jakousi plachetnici a cestující na plášti stojí či klečí. V pozadí bývá i převozníková loď.

František je v Itálii znám pro zázraky, které provedl během svého života, ve Francii pak pro ty posmrtné. Přesto jich několik na francouzské půdě vykonal i za svého života. Jedním z nich bylo zázračné ukončení epidemie moru v Bromes, kde podle tradice přistáli na cestě za francouzským králem, podobný je zázrak v nedalekém Fréjus. Dodnes se ve městě konají památné oslavy nazývané Bravade.⁷⁷

1.3. Ikonografie postavy světce

Svatý František z Pauly je nejčastěji zobrazován jako starý muž štíhlé a vysoké postavy. Tvář mívá asketický vzhled a odvíjí se od tradičního portrétu od Jeana Bourdichona, který portrét světce daroval francouzskému králi a papeži při Františkově svatořečení roku 1519.⁷⁸ Světec má zpravidla šedý plnovous a hlavu má obvykle zakrytou kapucí jeho kutny, která je nejčastěji hnědé barvy, není to ale pravidlem, často se můžeme setkat i s černou barvou. Právě barva oděvu je zajímavým prvkem v ikonografii světce. Přestože pauláni oblékají řeholní roucho černé barvy, sv. František bývá vyobrazen jak v hnědém, tak i v černém rouchu. Není tomu proto, že by byl oblečen ve františkánském oděvu, přestože mu byla cesta sv. Františka z Assisi blížká. Jedná se o prostou záležitost. Předepsaným řeholním oděvem paulánů, jak je v řeholi uvedeno, je roucho z nebarvené černé vlny⁷⁹

---

⁷⁶ Tamtéž, s. 66

⁷⁷ Morosini 2008, s. 165

⁷⁸ Amato 2005, s. 64

⁷⁹ Jura 2008, s. 319

kalábrijských ovcí. Vlna černých ovcí ale má spíše hnědou barvu a sytě černá roucha jsou tedy dobarvovaná. František je tedy oblečen v paulánském oděvu z nebarvené vlny černých ovcí. Součástí roucha je i krátký škapulíř se zaoblenými rohy.⁸⁰ Přes roucho a škapulíř má uvázané paulánské cingulum, ovšem v umění málokdy odpovídá řádovým předpisům.⁸¹ Co se obuvi týče, i zde jsou různé varianty, nejčastěji je obutý v jednoduchých sandálech, pantoflích nebo je úplně bosý. Postoj světce je téměř vždy jednoduchý a v jedné ruce držíva obvykle hůl.⁸² Případně zaujímá František pozici, která představuje lásku k Bohu (*Amore verso Iddio*⁸³) – pohled světce směřuje k nebi a pravou ruku vztahuje k hrudi, případně na hrud' ukazuje. Druhou ruku mívá vztažnou vzhůru.⁸⁴ Otázkou je proč František zaujímá takovou pozici, poněvadž heslem sv. František z Pauly a jeho řádu Nejmenších bratří je Charitas, tedy láska darovaná neboli láska k bližnímu. Ta bývá obvykle vyobrazena jako ženská postava obklopená dětmi, často jedno z nich kojí.⁸⁵ Není ovšem znám případ, kdy by František byl v přítomnosti této personifikace, případně by sám byl takovým způsobem vyobrazen. Odpovědí nám může být, že Charitas, případně „*Carità*“ nebo Caritas bývá přítomna jako nápis a není třeba ji vyobrazovat zvlášť v personifikaci. Naopak Františkovu lásku k Bohu je možno vyobrazit i jeho postojem. V některých případech světec tento postoj zaujímá a jeho pohled směřující vzhůru je upřený na zjevení nápisu Charitas, a jde tedy o jakousi kombinaci, kterou tento inspirující světec zastával ve svém životě a divákovi tak napovídá, že bez lásky k Bohu není láska k bližnímu a naopak.

Atributy sv. Františka z Pauly jsou: jak již bylo zmíněno nápis Charitas, jež je heslem i znakem paulánského řádu. Tento nápis se většinou píše rozděleně CHA/RI/TAS, někdy je i v různě zkrácené verzi. Nápis Charitas bývá situován ve sluneční svatozáři, v okolí světce, na pásce, také bývá zobrazeno na prsou svatého Františka⁸⁶ anebo na vrcholu jednoduché hole, kterou má František za atribut. Můžeme se setkat i s vyobrazením anděla, který heslo přidržuje.⁸⁷ Andělem, který bývá v této pozici vyobrazen, může být archanděl Michael, který jej podle legendy svatému Františkovi ve zjevení daroval. Michael se ještě případně nachází kolem Františkova oltáře nebo je jiným způsobem zobrazen poblíž. Dalšími atributy jsou důtky, jako symbol pokání, lebka, kniha, moře, veslo a jeho plášť na

---

⁸⁰ Hall 2008, s.143

⁸¹ Jura 2008, s. 319

⁸² Braunfels 1994, s.319

⁸³ Ripa 2019, s. 117

⁸⁴ Tamtéž, s. 117–118

⁸⁵ Tamtéž, s. 116–117

⁸⁶ Braunfels 1994, s.319

⁸⁷ Rulíšek 2006, nepag., heslo: anděl

připomínku zázraků, které provedl při plavbě na Sicílii a do Francie.⁸⁸ Někdy se objevují i ryby na připomínku jeho několika zázračných oživení ryb,⁸⁹ nebo beránek Martinolla, kterého sv. František vyvedl oživeného z vápenné pece. Beránka bychom mohli vnímat nejenom jako upomínku na tuto zázračnou událost, ale zároveň tak můžeme vzpomenout na sv. Františka z Pauly jako člověka, kterého za jeho života obyčejný lid viděl jako nového Jana Křtitele,⁹⁰ a to pro jeho asketický a poustevnícký způsob života, prorocství a pronášená kázání pokání a lásky k Bohu. U světce se také objevuje i lilie nebo růženec, jehož modlitbu František z Pauly ctil. Proto bývá často i ve společnosti Panny Marie.

Sv. František bývá vyobrazován i při modlitbě nebo v apoteóze mezi anděli. Pokud jde o přítomnost dalších postav, bývají to světci spojení s řádovou ikonografií⁹¹, sv. Antonínem Paduánským, sv. Františkem z Assisi, již zmíněná Panna Maria, andělé a také postavy členů paulánského řádu. Další postavy jsou pak součástí výjevů o zázracích světce atp.

V našem prostředí bývá zapomenutý světec mylně zaměňován se sv. Antonínem Velikým nebo sv. Benediktem z Nursie, kteří mají podobnou ikonografii.⁹²

Svatý František z Pauly je patronem svého řádu, poustevníků, mořeplavců a italských námořníků, kterým byl jmenován v roce 1943. Je také pomocníkem u manželské neplodnosti a ochránce před morem.

---

⁸⁸ Pfliegerer 1992, s. 114; Rulíšek 2006, nepag., heslo: moře

⁸⁹ Castaglione 2006, s. 48; Morosini 2008, s. 60

⁹⁰ Morosini, s. 57

⁹¹ Blíže jsou popsáni v kapitole 2.1

⁹² Pfliegerer 1992, s. 110–111; Schaubert, Schindler 1997, s. 23 a 346

2. Prostředí uměleckých děl se svatým Františkem z Pauly

František se na jedné straně objevuje jako patron v řádovém prostředí Nejmenších bratří neboli paulánů a na druhé straně je i světce, který je příkladem křesťanského života v kajícnosti, odříkání a ve víře v Boží lásku. Jeho obrazy a sochy jak v sakrálních prostorech, tak v otevřené krajině, dávají lidem možnost rozjímat nad jeho životem, láskou k Bohu a bližnímu a také nad svými hříchy, kterých se v žádostivosti dopouští.

2.1. Řád Nejmenších bratří svatého Františka z Pauly

Řád, jehož zakladatelem je sv. František z Pauly, je celým názvem Řád Nejmenších bratří svatého Františka z Pauly, členové tohoto řádu jsou nazýváni také jako minimisté nebo minimové podle latinského názvu *Ordo Minimorum* (odtud zkratka O. M.), případně jako pauláni⁹³ nebo pavláni, což mívá za následek zaměňování s řádem pavlínů. Ve Francii je používáno i spojení „*Bon Hommes*“. Bratrstvo eremitů mělo zájem o to být ještě menšími, než byli františkáni minorité (lat. *Fratres minores*), proto sv. František zavedl označení „nejmenší bratři“, což odkazuje i k evangeliu podle Matouše.⁹⁴

Patronem řádu je sv. František spolu s archandělem Michaellem a částečně jím je i sv. František z Assisi.⁹⁵

Život v řádu je veden podle řehole svatého Františka z Pauly a řádová spiritualita se odvíjí od způsobu života tohoto světce. Jde hlavně o lásku k Bohu a bližnímu, prožívanou skrze kajícnost a pokoru. Kajícnost je příkladem pro ostatní věřící a zároveň vyvážení hříchů, po příkladu Ježíše Krista, který jako nevinný na sebe vzal hříchy lidí. Hlavním bodem kajícnosti je pak celoživotní půst, ke kterému se řeholníci zavazují slibem. Půst je sice brán jako tradice církevních otců, ale příklady můžeme najít už i u antických filozofů, kdy je chápán jako pozvednutí moci ducha nad tělem. V době Františkova života byl ale tento způsob askeze považován za přežitek. Ve Františkově pohledu lze brát půst i jako návrat k původním cestám církve.⁹⁶ Což v pojetí paulánů znamená, že se řeholníci vyvarují jakýchkoli pokrmů, jejichž součástí by bylo cokoli živočišného původu, kromě studenokrevných živočichů. Po druhém vatikánském koncilu, je paulánům dovoleno jíst i mléčné výrobky a vejce. Tímto způsobem stravování je právě vyvažován způsob života

---

⁹³ Buben 2007, s. 295

⁹⁴ „...pokud jste to udělali jednomu z těch nejmenších bratrů, mně jste to udělali.“ Mt 25,40

⁹⁵ Buben 2007, s. 295

⁹⁶ Morosini 2008, s. 75–76

těch, kteří žijí nestřídmým životem.⁹⁷ Tento půst ale mohl být omluven například při nemoci.⁹⁸

Dějiny řádu, jak již bylo zmíněno v kapitole o životě sv. Františka, započaly s poustevnictvím svatého Františka, tedy někdy v roce 1435. Pauláni jsou uznáni arcibiskupem Pirrem Caracciolou v roce 1470 a o čtyři roky později se přidává i papež Sixtus IV. K roku 1474 je i datovaná protořehole řádu.⁹⁹ Postupně se rozšiřují po Itálii., Zatímco italské konventy prochází krizí, z důvodu neexistující oficiální řehole, tak se po Františkově cestě do Francie v roce 1482 řád šíří ve Francii, následně i ve Španělsku. První oficiální řeholi sepisuje sám František a následně ji v roce 1493 schvaluje papež Alexandr VI. V další verzi z roku 1502 je i čtvrtý slib půstu, poprvé je zde užito termínu „nejmenší bratři“ a řehole má určité změny z poustevnického ke konventnímu stylu života a dostává se mezi ostatní církevní řády.¹⁰⁰ Řehole se mění ještě dvakrát, v poslední verzi z roku 1506 je povolena konzumace ryb a studenokrevných živočichů, protože církev měla řeholi za příliš přísnou.

Nejvíce se řád rozšířil v 17. století, kdy bylo na světě na 450 klášterů, vybudované bylo i vlastní vysoké učení s kolejemi a řeholníků bylo více než 9000.¹⁰¹ Po francouzské revoluci začal řád upadat a znovu sílí až s druhou polovinou 20. století. Dnes je kromě Itálie řád v České republice, Španělsku, Filipínách, Brazílii, Kolumbii, Mexiku a v USA.

Znakem řádu je heslo „CHA/RI/TAS“ obklopené zlatou paprskovitou svatozáří (viz. Obrázek 2). Někdy je nápis na modrém poli. Řádovým oděvem je černý vlněný hábit, který byl původně nebarvený, s dlouhým chaperonem spojeným se škapulířem sahajícím ke kolenům. Přepásáno je vše cingulem s pěti uzly. Tento oděv není řeholníkům dovoleno svléct, pouze v nezbytných případech. Dále k němu patří i černý plášť s kapucí a je možno i užívat obutí většinou v podobě otevřené obuvi, avšak v závislosti na počasí.¹⁰²

V čele kláštera je korektor, nad nímž je pak na tři roky volený provinciální korektor. Generální korektor je vůdčí osobností řádu a vedení řádu má sídlo v Římě. Ke vstupu do řádu je nutné projít půlročním přednoviciátem, na nějž navazuje roční noviciát. Sliby se skládají za první a druhý rok a následně na tři další léta, po nichž je možno složit sliby

---

⁹⁷ Buben 2007, s. 295

⁹⁸ Jura 2008, s. 339

⁹⁹ Protořehole je sice signována tímto letopočtem, může jít pouze o zmínku kroku kdy byl řád schválen – Jura 2008, s. 9

¹⁰⁰ Buben 2007, s. 300

¹⁰¹ Tamtéž, s. 301

¹⁰² Jura 2008, s. 321

věčné.¹⁰³ Ženskou odnoží Nejmenších bratří mají je Řád sester paulánek, které vznikly v 80. letech 15. století, a také terciáře plnicí úkoly mimo klášter. I pro ně sepsal řeholi sv. František.

Mezi řádové osobnosti kromě zakladatele a patrona sv. Františka z Pauly patří i blahoslavený Thomas Felton, který zemřel mučednickou smrtí v Anglii v 16. století. Dále bl. Caspar de Bono, bl. Nicolas Barré, bl. Nicolas Saggio di Longobardi a bl. Carlo a jeho bratr Ludvico Hurtrel, kteří byli popraveni za francouzské revoluce.

Další osobou, hned po zakladateli nejčastěji zobrazovaným členem je terciář sv. František Saleský. František Saleský, patron města Ženeva, zakladatel salesiánek a učitel církve se narodil v roce 1567 v Savojsku. Vystudoval v Paříži a stal se doktorem práv. Důležitý je především jako obránce katolické církve před kalvíny. V roce 1602 byl ustanoven biskupem ženevským. Za svůj život napsal mnoho spisů, mezi nejznámější se řadí *Návod k zbožnému životu*. Tento světec je zobrazován v biskupském ošacení, obvykle je dodržena i liturgická fialová barva. František Saleský bývá zobrazován s upraveným plnovousem a jeho atributy jsou kniha s brkem, srdce, které je někdy ovinuté trním a svatozář. Může být zpodobňován při psaní nebo při vedení mše s doprovodem andělů.¹⁰⁴ Přestože je František Saleský pouze terciářem je důležitou součástí ikonografie Nejmenších bratří. Nejspíše z důvodu, toho, že v řadách paulánů není mnoho významných světců.

Mezi nejčastěji zobrazovanými postavami je i sv. František z Assisi, zakladatel františkánů a františkánské řehole. Asketická postava v hnědém rouchu¹⁰⁵ je součástí ikonografie paulánského řádu z důvodu, že je nejenom jmenovcem, ale i velikou inspirací v životě Františka z Pauly a jeho řehole je i vzorem pro řeholi paulánského řádu. Silná je i tradice zobrazování Panny Marie, jejíž kult je paulány velmi uctíván.

Další postavou spojovanou s řádem je archanděl Michael, který je nejčastěji v přítomnosti sv. Františka z Pauly, na připomínku legendárního zjevení. Dále mu bývají zasvěceny oltáře nebo je patrný i na fasádách paulánských chrámů. Archanděl Michael, titulovaný jako kníže nebeského vojska¹⁰⁶, bývá zpodobňován jako anděl ve zbroji, často antikizujícího charakteru. V rukou držívá meč, u paulánské ikonografie pak i kartuši s heslem řádu *Charitas*. Heslo a zároveň znak řádu bývá přítomné na vrcholech

---

¹⁰³ Buben 2007, s. 297

¹⁰⁴ Rulíšek 2006, nepag. heslo: František Saleský

¹⁰⁵ Tamtéž, heslo: František z Assisi

¹⁰⁶ Royt 2006, s.22–24

paulánských oltářů, je součástí výjevů se sv. Františkem nebo se nachází na různých místech spojených s ním, či řádem propojených.

2.1.1. Řád v českých zemích

Řád paulánů se na našem území objevuje ještě za života jeho zakladatele. První pauláni se usadili v jižních Čechách nedaleko Českého Krumlova, konkrétně v Kuglvajtu¹⁰⁷, kde jejich klášter existoval od roku 1495 do poloviny 16. století. Dnes na místě kláštera zbývají jen obvodové zdi kostela. V roce 1501 byl založen klášter v Nové Bystřici.¹⁰⁸ Na místo tohoto kláštera došli podle legendy pauláni, kteří na příkaz sv. Františka měli založit klášter tam, kde se vzájemně dotýkají stromy a tečou tam tři prameny. Stromy tehdy pauláni našli, ale pramen nikde nebyl. Znaveni tedy padli na kolena a modlili se. Zázrakem se objevily prameny tvořící trojúhelník. Potoku, který u kostela zasvěcenému Nejsvětější Trojici protékal, byly později připisovány léčivé účinky. Na počátku 30. let 16. století byl vyplněn protestanty, obnoven byl v roce 1626. Následující konvent měl být v Těnovicích snad od roku 1520, ale jeho fungování i datování je nejasné,¹⁰⁹ klášter měl údajně zaniknout v 90. letech 16. století. Po bitvě na Bílé hoře se objevuje klášter v moravské Brtnici jako příklad rekatolizace panství.¹¹⁰ V roce 1626 se mimo obnovu konventu v Nové Bystřici objevuje klášter v Praze u kostela sv. Salvátora, se sídlem v domě na Staroměstském náměstí, kde původně sídlila luteránská církev. Řád zde sídlil kromě přestávky ve 30. letech 17. století, kdy byl přestěhován do Klementina, až do jeho zrušení v roce 1785. V roce 1633 se usadili pauláni ve Vranově u Brna u kostela Narození Panny Marie, tradičního a hojně navštěvovaného poutního místa.¹¹¹ Až do zrušení za vlády Josefa II. se klášter rozrůstal a patřil tak na konci svého fungování mezi nejbohatší kláštery na Moravě. Obnoven byl na začátku 90. let 20. století. V Tachově byl založen další konvent Nejmenších bratří v roce 1639, kde nahradili křižovníky s červenou hvězdou.¹¹² Kostel i klášterní budovy jsou dnes zbořeny a dochovala se pouze torza. Posledním klášteřem Nejmenších bratří je klášter u kostela Nanebevzetí Panny Marie v Nové Pace založený v 50. letech 17. století. Stavba

---

¹⁰⁷ V přední Výtoni jsou poustevníci od roku 1384, ale jejich příslušnost k řádu je velmi sporná – Buben 2007, s. 305

¹⁰⁸ Krásl 1886, s. 327

¹⁰⁹ Mihola 2007, s. 51

¹¹⁰ Tamtéž, s. 178

¹¹¹ Ludvíková 1997, s. 87–93

¹¹² Krásl 1886, s. 326; Foltýn, Sommer, Vlček 2002, s. 663

tohoto kostela a klášterních prostor se protáhla na dlouhá desetiletí¹¹³ a dokončen byl až chvíli před zrušením v roce 1785.¹¹⁴

2.2.Lidová zbožnost v 17. a 18. století

České země po bitvě na Bílé hoře prodělávají rekatolizaci. To s sebou nese mnoho nařízení o vedení správného křesťanského života. V počátku bylo na farní správě a ostatních vůdčích rekatolizačních osobnostech, aby se postarali o zajištění kostelů, ve kterých po vyhnání mnoha protestantských kněží nebyl nikdo, kdo by se staral o věřící a jejich vedení v křesťanském životě, a o administrativu farností. I navzdory obtížným počátečním podmínkám ovšem dochází k úspěšnému rekatolizačnímu postupu. Rozvíjí se poutní tradice, účast na církevních slavnostech i výuka katechismu. S tím vším souvisely i řády, buď již v místech zažité nebo povolane vrchností do jejich panství. Řády měly podíl na vzdělání, vedli péči o poutní místa, a pokud se jednalo o řeholní instituce s vlastními pozemky, i o rozvoj katolické zbožnosti svých poddaných.

Rekatolizace je pevně svázaná i s úctou ke svatým. Podporována je především po tridentském koncilu,¹¹⁵ přesněji se o nich hovoří na 25. zasedání. Navzdory tomu, že se v českých zemích, velká část obyvatelstva hlásila k protestanství, i tak v Evropě ojedinělá úcta k národním světcům přežívala. Především například sv. Václav a jeho babička Ludmila. Tato úcta k patronům je s úctou k Panně Marii podporována v protireformaci. Obnovuje se a sílí úcta nejen k Václavovi a Ludmile, ale i k Prokopovi, poustevníku Vintíři a Ivanovi. Slovanští věrozvěsti jsou spíše upozaděni.¹¹⁶ Během 17. a 18. století se zástup patronů českých zemí rozrůstá. Největší vzestup v tomto období zažije Jan Nepomucký, jehož umělecká díla se objevují v silné míře mnohem dříve, než dojde k jeho blahořečení (1721) a svatořečení (1729). Socha zbudovaná v roce 1683 na Karlově mostě je vzorovou podobou Nepomuka pro množství soch, které ji budou následovat.

Kult svatých se ale v protireformačních Čechách neomezuje jen na skupinu těch národních. Připojuje se k nim z Německa i oblíbená skupina Čtrnácti svatých pomocníků. Skupina světců, k nimž úcta vznikla někdy v polovině 14. století, kdy se Evropou prohnala velká morová epidemie zvaná černá smrt. Moroví patroni se také těšili vyšší oblibě, mezi sv. Šebestiánem a Rochem to pak byla sv. Rozálie nebo Karel Boromejský. S nimi byl ve

---

¹¹³ Kuříková 2002, s. 31

¹¹⁴ Foltýn, Sommer, Vlček 2002, s. 388–390

¹¹⁵ Jedin 1990,

¹¹⁶ Royt 2001, s. 18

skupině i Antonín Paduánský, jeden z nejpobulárnějších katolických světců. Tito všichni spolu s dalšími, jako je například sv. Florián ochrance před požárem, doprovázejí Pannu Marii nebo Trojici na sloupech vztyčovaných k ochraně a poděkování po morových epidemiích, ale stojí i samostatně na poutních místech a v kostelích. Panna Maria na sloupech je zpravidla zobrazována jako Immaculata. Mariánský kult spolu s ostatními světci, mezi něž patřil i sv. František z Pauly, jejichž sochy se objevují nejen v sousoších mariánských a morových sloupů, ale i jako samostatně stojící sochy v krajině, vyzývající poutníka k modlitbě ale na rozdíl od ostatních zemí musel v těch českých bojovat s tradiční úctou k zemským patronům.¹¹⁷ Který svatý byl kde zrovna umístěn, má mnoho proměnných. Samozřejmě velmi záleží na objednavateli, který za jeho vyobrazení zaplatí. Souvisí ale i s regionem, protože místně se úcta ke svatým také lišila. Vliv na to mohly mít místní tradice a legendy, patrocinia, nebo působení místních řeholních institucí.¹¹⁸ U Františka z Pauly to není výjimkou, je také perfektním rekatolizačním světcem, který se těší velké oblibě v zahraničí pro svou aktuálnost.

V barokní době se zpopularizovala myšlenka, kterou opatrují františkáni. Jedná se o křížové cesty vedoucí k Božímu hrobu. O Velikonočních svátcích se na takových místech konaly pašijové hry. Kromě křížových cest se objevují i další drobné stavby v krajině, příkladem jsou boží muka, ale i sochařská díla na poutních cestách nebo kapličky. Spolu s kostelními věžemi, majestátními klášterními budovami utváří barokní krajinu.¹¹⁹

K lidové barokní zbožnosti patří i poutě. Poutních míst byla v českých zemích celá řada, některá se těšila větší, jiná zase menší významnosti. Kromě těch několika míst, která měla již středověkou tradici, se objevilo mnoho nových. Většinou se jednalo o poutě k některému starému, často podle legendy zázračnému, předmětu umělecké hodnoty nebo k relikvii. To, že se velmi často jednalo o umělecké výtvořy z předhusitské doby, zvyšovalo úctu věřících a podporovalo to i rekatolizační postupy, kdy předmět upozorňoval na katolickou minulost místa.¹²⁰ Poutní místa vznikala ale i uměle, příkladem je určitě tzv. Loreta, kopie „svatě chýše“ z italského Loreta, kdy se uvnitř nacházela i kopie sochy Panny Marie Loretánské. Nejvíce se těší oblibě poutě právě v 17. a 18. století, kdy probíhá rekatolizace a poutě na tradiční i nová místa podporuje přímo církev.¹²¹ Zásah je pak až s vládou Josefa II., který

---

¹¹⁷ Royt 2001, s. 19

¹¹⁸ Mikulec 2013, s.48–50

¹¹⁹ Mikulec 2013, s.41

¹²⁰ Tamtéž, s. 325–328

¹²¹ Royt 1992, s. 327

kromě útlumu poutí zruší na svém území i mnoho řádů včetně paulánů. Poutě jsou sice po nějaké době znovu obnoveny ale již nikdy nedosáhnou takové slávy jako v baroku.¹²² Součástí barokních poutí byla i už tradiční pouť do Vranova u Brna, k tamní zázračné sošce Panny Marie, klášter v té době vedli pauláni.

---

¹²² Tamtéž, s. 335

3. Umělecká díla se sv. Františkem z Pauly

Sv. František z Pauly se stal populárním ve výtvarném umění především v barokní době. Svým asketickým zjevem a také vizemi a náboženským vytržením, byl lákavým světcem pro ztvárnění.

3.1. Soubory zobrazující epizody ze života sv. Františka z Pauly

Jako příklad ucelených souborů s výjevů ze života sv. Františka z Pauly budou v následující kapitole představeny některé grafické listy a malby.

Jako první bude představen soubor grafik Z 80. let 16. století od Antonie Brambilla „*Vita et miracula Sancti Francisci de Paula*“.¹²³ Jde o 39 listů s výjevů ze života sv. Františka z Pauly, které jsou chronologicky seřazené za sebou od narození až po smrt a svatořečení. Každý z výjevů má pod sebou latinský popis události. Nad výjevem, který je zasazen do obloukové výseče je úryvek z bible vztahující se tematicky k epizodě. Prvním zobrazením je narození. To se objevuje pouze jako součást takovýchto cyklů života sv. Františka. Blíže není nijak označené, jakýkoliv atribut k určení sv. Františka z Pauly chybí. Následující epizody z mládí sv. Františka, jako je křest nebo vstup do služby ve františkánském klášteře. Většinu dalších listů zabírají zázraky světce. Jedná se o zázraky při stavbách pousteven a kostelů (oprava pece, zabránění pádu kostela, zjevení sv. Františka z Assisi, ...). Mezi nimi jsou léčitelské zázraky jako léčba dítěte bez očí nebo operace vředu. Mimo konané zázraky jsou ale i epizody jako předání posvěcených svící vojákům neapolského nebo audience u papeže Sixta IV., který přikazuje sv. Františkovi, aby odešel do Francie za Ludvíkem XI. Na posledních listech je vyobrazena smrt sv. Františka, kladení do hrobu a posmrtné zázraky.

Dalším souborem grafik popisující život sv. Františka je „*Vita et miracula Sancti Francisci de Paula [microform]: fundatoris ordinis minimorum: de novo tipis excusa et novis tabulis et miraculis his aucta.*“ z roku 1615 signované Jeanem Le Clerc.¹²⁴ U tohoto díla je zajímavá i úvodní strana. Postava sv. Františka z Pauly v řeholním oděvu stojí na kouli a je obklopena čtyřmi ženskými postavami, představující personifikace dvojic proti sobě stojících ctností a neřestí. U světcových nohou sedí nalevo Pokora s beránkem a napravo Lásky s dítětem u prsou.¹²⁵ Obě ctnosti drží Františka za ruku. Za zády Františkovi stojí na

¹²³ Dílo je dostupné online: <https://cicognara.org/catalog/2070>

¹²⁴ Dílo je dostupné online: <https://cicognara.org/catalog/2070>

¹²⁵ Na tyto ctnosti je v paulánském řádu důraz.

levé straně ve zbroji oblečená Pýcha a na druhé straně je Závist s hadími vlasy a srdcem v ruce. Obě postavy hříchů tahají sv. Františka za paže. Všechny postavy personifikací jsou označeny nápísem. Nad celým výjevem jsou andělé v oblaku a zářící slunce s hebrejským nápísem „יהוה“. Tento soubor začíná dějově u odchodu sv. Františka do ústraní. Kompozičně se velmi podobá předchozímu, je také rozdělen na více dějových pásů, kdy v popředí odchází postava sv. Františka z budovy a v pozadí se na kopci v přírodě modlí klečící a zjevuje se mu anděl. Na tomto listu je sv. František zobrazen jako mladík bez vousu a také prozatím není v řeholním oděvu. Na dalších je již oblečen v rouchu se škapulířem, většinou i s kapucí na hlavě.

Výjevy jsou vesměs stejné jako v předchozím souboru, představují zázraky ze staveb či léčení různých nemocí, objevují se ale i odlišné. Na pátém výjevu například sv. František léčí slepou dívku za pomoci bylin, které pěstuje v pozadí na zahradě. Na jiném je vyobrazena předpověď sv. Františka vůči Giulianovi della Rovere, že se stane papežem.¹²⁶ Stejně jako v předchozím je i zde na posledních listech vyobrazen konec života posmrtné zázraky sv. Františka, a také jeho svatořečení k roku 1519.

Poslední soubor grafik zmíněné v této práci bude z knihy „*Der Wunderthätige Lebenslauff Dess Heiligen und grossen Patriarchen Francisci de Paula*“ z roku 1724.¹²⁷ Kniha popisuje život sv. Františka z Pauly a řeholi terciářů.

Na úvodní straně je portrét sv. Františka podle podoby posmrtného portréty od Jeana Bourdichona. Pod ním jsou personifikace Kalábrie a Francie.

Výjevy ze života světce jsou zde na každé straně vždy po čtyřech umístěné do oválů s popiskem scény pod ním. Seřazeny jsou i tematicky. Prvními jsou epizody z raného dětství sv. Františka, následuje mládí (služba v klášteře františkánů, pouť do Assisi v doprovodu rodičů, odchod do ústraní a kázání lidu), dále setkání s různými osobnostmi (Neapolský král, Sixtus IV., setkání s nemocným Ludvíkem XI.). Následují zázraky, které jsou také rozděleny tematicky (Františkova zázračná síla, zázraky s ohněm, utišení bouře a plavba na plášti je mezi zázraky s vodou nebo i zázračná uzdravení a zázraky ve Francii). Na straně 56 je celostránkový mědiryt se signaturou C. N. Schurtz. Na něm korunuje v oblacích umístěný sv. František personifikaci Zbožnosti vavřínovým věncem. Na straně 305 je celostránkové zpodobnění tradičního zobrazení sv. Františka podle Jeana

---

¹²⁶ Papež Julius II. mezi lety 1503–1513

¹²⁷ Dostupné online: <https://bit.ly/37BT7lq>

Bourdichona. Na straně 427 je polopostava sv. Františka Saleského obklopena oblaky a vztahující ruce k modlitbě. Kniha je bohatá na zobrazení sv. Františka, doprovodný text ale nebyl v této práci využit z důvodu neznalosti jazyka.

Kromě grafických souborů se objevuje život v sv. Františka v malířských cyklech. Většinou bývají umístěny v klášterních prostorech nebo kostelech zasvěcených sv. Františkovi.

Za příklad bude uveden cyklus připisovaný Juanovi de Espinal (1714–1783) původně pro kostel Panny Marie Vítězné u kláštera paulánů v Trianě v Seville. Celkem se jedná o dvanáct obrazů s jedenácti vyobrazeními sv. Františka, které jsou součástí obrazárny řádu paulánů. Poslední představuje vítězství nad Maury v Malaze a je součástí soukromé sbírky.¹²⁸ Soubor je datován k roku 1775 kdy Espinal vytvořil i soubor k životu sv. Jeronýma. Prvním z jedenácti výjevů je vzplanutí rodného domu. V okamžik narození sv. Františka vzplanul dům na znamení jeho příchodu. Tomu na obraze od Espinala přihlíží šest osob různého stáří. V popředí je sedící pes netečný a otočený zády k zázraku. Následuje vyobrazení sv. Františka modlícího se u obrazu Immaculaty¹²⁹, na hlavou se mu zjevuje papežská tiára. V pozadí je vidět mnichy, kteří jsou svědky události. Dále je součástí cyklu zjevení archanděla Michaela s řádovým heslem a oděvem. Zde je sv. František vyobrazen jako bezvousý mladík. Součástí cyklu je i oživení beránka Martinella, oživení pstruha Antonella, jež je součástí sevillské ústní tradice. Obraz je rozdělen na dvě části, v pozadí jsou řeholníci v paláci žádající návrat ukradeného pstruha a v popředí sv. František oživuje pstruha na talíři, který drží jeden z paulánů. Dalším výjevem je přeplutí messinské úžiny pláští a poté následuje epizoda kdy osel Martinello vrací podkovy podkováři na příkaz sv. Františka, rozpůlení krvácející mince před Ferrantem Aragonským, smrt sv. Františka, kdy jsou kromě mnichů přítomni i andělé a nad celým výjevem je Boží oko obklopené andílkou. Následuje pálení těla sv. Františka hugenoty. Tělo světce je neposkvřené časem a vznáší se nad plameny. Posledním z děl je oživení tří dětí z Limy. Jde o posmrtný zázrak z Peru, kdy se matka tří zemřelých dětí modlila k sv. Františkovi z Pauly, který je poté oživil. Na obraze postava sv. Františka pomáhá dětem vylézt z hrobky a jejich matka klečí vedle této skupinky.

Podobný cyklus je i ve freskami vyzdobeném kostele Lazzaretto v Arcisate na hoře Monarco v Itálii. Výzdoba je z období 1727–1738 a stejně jako v případě grafik se pod

---

¹²⁸ Amato 2005, s. 100–127

¹²⁹ Pauláni hájili a šířili od počátku krédo Neposkvřenépočetí.

každým nástěnným obrazem nachází i popis události.¹³⁰ Kromě klasického přeplutí Messinské úžiny, je v kostele i zázračné zasazení kaštanů, které hned po tom, co je světec zasadil, vyrostly ve stromy (viz. Obrázek 8). Další obraz nám vypráví zázračné ukončení moru ve francouzském Frejus. Na tomto výjevu František vzhlíží ke dvěma vznášejícím se cherubům, z nichž jeden drží meč. Kolem světce je mnoho nemocných s vředy a jejich nešťastných pozůstalých. Dalšími výjevy v Arcisate jsou oprava vápenné pece. Na stropě kostela vyléčení dítěte a posmrtný zázrak stejného typu.

3.2. Díla se sv. Františkem z Pauly v zahraničí

Příkladným klášterním objektem vyplněným ikonografií řádu Nejmenších bratří je známý Trinitá dei Monti v Římě.¹³¹ Vznik kláštera podle legendy sv. František předpověděl při cestě přes Řím. Pozemek na hoře Pincio zakoupil Karel VIII., syn Ludvíka XI. v roce 1494. Skromná stavba ale musela brzy ustoupit velkolepějším plánům a v roce 1502 byla zahájena stavba kostela. Samotná architektura kostela a její zapojení ke Španělským schodům a urbanismu Říma je úchvatná, my se ale v práci budeme zabývat výzdobou interiéru. Mimo ikonografii bližší francouzskému vlastenectví a množství heraldické výzdoby kaplí římských rodin můžeme pozorovat i množství paulánské ikonografie. Především se objevuje heslo CHARITAS, někdy spojené i s francouzskými liliiemi, protože klášterní prostory byly přiřazeny pouze francouzským řeholníkům, a i jinými způsoby je paulánská ikonografie propojena s oslavou Francie, například ve výzdobě knihovny je nejenom apoteóza sv. Františka ale i znaky Francie. Kromě oslav Panny Marie a Krista v kaplích a dalších prostorech je velký prostor věnován životu sv. Františka z Pauly. Cyklus zobrazující epizody ze života zakladatele řádu je podle zvyku v ambitu v podobě freskové výzdoby.¹³² Fresková výzdoba Andrey Pozzo v refektáři, zasazuje do iluzivní architektury výjev z Nového zákona, hostinu na svatbě v Káně Galilejské.¹³³ Tento výjev není pro refektáře nijak neobvyklý, ovšem zde nabývá zvláštního významu. Čtvrtý slib řehole Nejmenších bratří jako by upomínal na jejich cestu k věčné hostině. Na stropě je pak iluzivní průhled k obloze se sv. Františkem z Pauly ve slávě, který je nesený malými putti na oblacích. V klenbě refektář jsou i monochromatické zobrazení z historie založení kláštera, včetně legendy se sv. Františkem. Nechybí ani sv. František Saleský, jehož kanonizace v roce 1665 se pauláni

---

¹³⁰ V tomto případě v italštině

¹³¹ Bruley 2002

¹³² Tamtéž 2002, s. 101–104

¹³³ Tamtéž, s. 106–112

účastnili. Jeho zpodobnění ve slávě, oblečený v tradičním biskupském oděvu s berlou a podpíraný andílky je také součástí výzdoby refektáře.

Mnohost zázraků a činů sv. Františka je sjednoceno do obrazu od Petra. P. Rubense, který zobrazuje sv. Františka jako divotvůrce a nese název *Zázraky sv. Františka z Pauly* (viz. Obrázek 9).¹³⁴ Jedná se o skici, namalované Rubensem celkem třikrát kompozičně mírně se odlišující, ikonograficky ovšem stejné. Na skice, která je dnes v Muzeu v J. P. Getty se světec vznáší, ozářený zlatým světlem z levého horního rohu, kde je vidět i andílek držící štít, na kterém by pravděpodobně mohl být nápis Charitas. Pod světlem je pak v antikizující architektuře množství lidí různého postavení. Většina z nich k Františkovi vztahuje ruce a upírá na něj pohled. Můžeme se domnívat, že se jedná o lidi, kterých se nějakým způsobem dotkla moc, kterou Bůh propůjčil sv. Františkovi z Pauly. Například muže ležícího na loži, připomínající kompozicí Krista z obrazu sv. Tojice z roku 1620¹³⁵, můžeme považovat za jeho synovce Nicolu, kterého světec přivedl zpět mezi živé, pomůckou je bílé prostěradlo, které jakoby padá muži z hlavy. V pozadí na schodišti matku s dítětem, které František uzdravil, dalšími jsou postižení různými zdravotními neduhy nebo v předním plánu obrazu jsou ti, které zastihlo šílenství. Na levé straně obrazu je vidět i dvůr francouzského krále Ludvíka XI., který Františka pozval a žádal jej o uzdravení. Tyto skicy od P. P. Rubense kompozičně odpovídají i jeho obrazu *Zázraky sv. Benedikta*. Skici pocházejí z konce 20. let 17. století.¹³⁶

Od Rubense je i obraz, kde zakladateli františkánů, sv. Františku z Assisi, podává malého Ježíška Panna Maria. Jako zpodobnění toho, že on nosil Ježíše ve svém srdci jako Panna Maria na ruce.¹³⁷ Tímto obrazem je ovlivněna grafika z počátku 40. let 17. století od Michela Lasneho. Přestože grafika kompozici hodně kopíruje, hlavní světec je pozměněn na sv. Františka z Pauly. Dokládá to v horním rohu nápis Charitas. Přestože nejsou zprávy, že by v životě Františka z Pauly k takovému vidění došlo.

František z Pauly je v umění zobrazován v podobné scéně, jedná se ale o znovunavrácení života malému dítěti. Jde o populární legendu pro umělecké ztvárnění sv. Františka z Pauly. Velmi často je skombinována i se zjevením paulánského hesla Charitas. Pannu Marii v tomto případě nahradila obyčejná žena, která na rozdíl od bohorodičky nesestupuje

---

¹³⁴ Rooses 1888, s. 264–265

¹³⁵ Tamtéž, s. 265

¹³⁶ Jaffé 1970, s. 436

¹³⁷ Hall 2008, s. 323

z nebeských výšin, ale klečí u nohou sv. Františka. Žena je anonymní postavou. V některých případech je označena jako Brigita, Františkova mladší sestra. František totiž jejího syna přivedl zpět k životu (viz kapitola 1.2). Pro umělce tvorba tohoto námětu znamenala kombinaci náboženského prožitku svatého starce a vyobrazení ženské a dětské postavy. Pro diváka je obraz připomínkou lásky, milosrdenství k bližnímu a moci sv. Františka. Simon Vouet tento námět zpracoval v roce 1648 (viz. Obrázek 13). Jedná se o obraz představující vrcholnou malbu francouzského 17. století, s hlubokou spiritualitou. Matka držící mrtvé dítě, klečí na schodišti v chrámu před svatým Františkem. Oděná je do bohaté draperie červené a modré barvy, téměř nám připomíná Pannu Marii.¹³⁸ Světec se pravou rukou opírá o hůl a levou žehná dítěti v náručí matky. Jeho pohled je obrácen přímo vzhůru na skupinku andílků, kteří v oblacích pod baldachýnem v chámovém prostoru přidržují *Charitas* ve zlaté aureole.¹³⁹ Podobné dílo namaloval téměř o sto let později i Sebastiano Ricci, malíř přelomu barokní a rokokové benátské malby.¹⁴⁰ Obraz pro kostel sv. Rocha v Benátkách, které je protějškem k malířovu druhému oltáři se sv. Helenou a nalezením sv. Kříže, představuje sv. Františka oživující mrtvé dítě v náručí matky (viz. obrázek 11). Žena, která drží dítě v náručí, je bohatě oblečená v šatech pastelové barvy a špercích. Scéna se nachází v exteriéru a oproti Vuetovi je v obraze méně spirituální atmosféry. Postav je vyobrazeno více, například v popředí se hroučí sedící mužská postava, pravděpodobně připomínka morové epidemie, kterou sv. František odvrátil. Před světcem je jeden z jeho bratrů a za postavou Františka je vidět postava v turbanu a bílém oděvu. Nad výjevem v oblacích sedí a leží andělé a přihlíží úkonu svatého, jeden z andělíčků drží v rukou zářící nápis CHA/RI/TAS.

S dítětem je František zobrazen ještě v jiném případě. Obraz z roku 1590 od Lavinie Fontany, představuje sv. Františka z Pauly, jak žehná synovi Luisy Savojské (viz. Obrázek 14).¹⁴¹ Tento obraz je příkladem historicko-religiózního portrétu, přestože kompozičně je výjev zaměnitelný s oživováním či léčbou dítěte jako ve výše uvedených situacích. Celý výjev je zasazen do interiéru paláce. Klečící matka napřahuje ruce s dítětem k světcovi. Za ní je zástup urozených žen v bohatých oděvech, služky nesoucí pokrmy a hrající hudebníci. František dítěti žehná. Oblečen je v tmavém rouchu bez pláště a obutý je v dřevěných pantoflích. V pozadí obrazu je vidět zástup vojáků. Dítě vyobrazené v náručí Luisy

---

¹³⁸ Hall 2008, s. 323

¹³⁹ Brejon de Lavergnée 1991, s 138

¹⁴⁰ Romanelli 2005, s. 588–589

¹⁴¹ Bentini 2006

Savojské je František I., francouzský král, jehož narození Luise František předpověděl. Právě král František se později během své vlády přimluvil u svatého stolce za svatořečení svého jmenovce.¹⁴²

Právě ve společnosti francouzských králů bývá zpodobňován sv. František francouzskými umělci. Příkladem uvedeme malbu od Jacquese Dumonta¹⁴³ na objednávku pařížských paulánů. Sv. František je vyobrazen při příjezdu do Plessis-les-Tours a je dauphinem představován Ludvíku XI. (viz. Obrázek 14). V tomto případě nemá světec na hlavě kapuci a jeho tvář má kulatější rysy, jinak ale odpovídá klasickému vyobrazení. Král, který ho na kolenou vítá, má oblečený dlouhý modrý hermelínový plášť, o něco bohatší než dauphin. Kolem je stojí mnoho dvořanů.

Dalšími malířskými ze zahraničí díly, která budu v práci zmíněna, jsou ta s viděním hesla Charitas. Španělský malíř a autor mnoha obrazů Neposkvrněného početí,¹⁴⁴ Bartolome Esteban Murillo namaloval jeden z nejznámějších (viz. Obrázek 15). Jedná se o obraz z roku 1670¹⁴⁵, který se dnes nachází v Jean P. Getty Museum v Los Angeles. Námětem je zjevení hesla řádu, zde ovšem bez archanděla Michaela. Zlatě zářící nápis je nesen skupinkou baculatých cherubů. František je zde zobrazen jako starý muž v tmavém paulánském oděvu klečící v kamenité krajině a opírá se o tenkou hůlku. Jeho pohled je upřený na nápis nad ním a pravou rukou se jej chystá přijmout. V pozadí můžeme vidět i zázračné přeplutí messinské úžiny na plášti.¹⁴⁶

Autorem populárního námětu sv. Františka a hesla paulánského řádu je i boloňský malíř pozdního baroku Ubaldo Gandolfi.¹⁴⁷ Jde o dílo z jeho pozdního období, datováno je k roku 1778 a původně bylo určeno do kartuziánského kostela sv. Jeronýma, dnes se nachází v boloňské obrazárně (viz. Obrázek 16). Gandolfiho výjev je umístěn do krajiny, kde na pozadí můžeme vidět město pevnostního charakteru. František v krajině opřený o ruiny zdi rozjímá nad listinami, blíže neoznačenými. Je oblečený v paulánském řeholním oděvu a v sandálech. Vyobrazen je klasicky jako asketický stařec. O tělo má opřenou tenkou hůl a za pasem růženec. U nohou má světec jehně, které hladí andílek, beránek je tady vzpomínkou na zázrak, který provedl František z Pauly při stavbě kostela a snad i jako

---

¹⁴² Morosini 2008, s. 276–277

¹⁴³ Vattier 1890, s. 225, 246

¹⁴⁴ Kitson 1972, s. 46

¹⁴⁵ Iniguez 1981, s. 254

¹⁴⁶ Knackfuß 1896, s. 62

¹⁴⁷ Wittkover 1999

atribut pokory.¹⁴⁸ František se otáčí na zjevení archanděla Michaela s nápisem Charitas. Michael je na obraze namalován jako okřídlený mladík v antikizující zbroji, obuvi a v přilbici s chocholem. Sedí na oblaku a v rukou drží plaketu kovového vzhledu se zlatým nápisem. Plaketa samotná vyzařuje jemné světlo. Oblaka, na kterých Michael sedí, pokračují do pozadí a nesou malé andělky hrající na hudební nástroje. Zjevení Charitas sv. Františkovi je určujícím znamením světce. Proto bývá přítomné i u jiných zázračných výjevů. Příkladem je obraz od italského umělce Francesca Capelly, rodáka z Benátek. Obraz *Zázrak sv. Františka z Pauly* vznikl v roce 1750 (viz. Obrázek 17). František zázračně zastavuje pád muže z výšky, při stavbě kostela. Světec stojí opřený o hůl uprostřed staveniště a dramatickým gestem zastavuje padající tělo. Scéna je ozářena štítem se zkratkou hesla paulánů „*CHS*“. Nápis přidržují dva andělé obklopeni oblaky. V dolním rohu scény jsou dva pracující dělníci a v pozadí vyrůstající budova. Další zjevení Charitas je například na reliéfu od Giovanniho Battisty Mainiho z první čtvrtiny 18. století, kde je František obklopen anděly nesoucími nápis.

V přítomnosti dalších svatých je umístěn František i na dílech od Tiepolů. První z roku 1732 je od Giambattisty Tiepola a představuje sv. Františka z Pauly mezi sv. Josefem, sv. Annou, sv. Antonínem Paduánským a sv. Petrem z Alcantry.¹⁴⁹ František klečí v popředí obrazu a pohled upírá na diváka. Jeho oblečení tmavohnědé barvy je paulánské roucho se škapulířem. Kapuci má František nasazenou na hlavě. O tělo má opřenou hůl a u nohou světce leží kniha – snad jako připomínka sepsání řehole.¹⁵⁰ Příklad námětu sv. Františka z Pauly přítomného ve společnosti Panny Marie Immaculaty, je obraz od Giovanni Domenica Tiepola ze 70. let 18. století. Immaculata s atributy měsíce a hvězdné svatozáře se zjevuje sv. Vavřinci a sv. Františkovi z Pauly. František je usazený stejně jako na předchozím díle. Na rameni je vidět záplata, která má pravděpodobně zdůrazňovat chudobu řádu. V rukou drží jednoduchou dřevěnou hůl ve tvaru „T“ a u nohou mu leží košík a kniha. Za zády sv. Františka můžeme vidět nenápadné heslo paulánského řádu.

Ze zahraničních sochařských prací bude zmíněna socha nacházející se v chrámu sv. Petra ve Vatikánu (viz. Obrázek 25). Socha je umístěna v nice na jižní straně lodi svatopetrské baziliky jako součást soch zakladatelů řádů a jejím autorem je Giovanni Battista Maini. Socha sv. Františka z Pauly je v bazilice umístěna jako připomínka zakladatele řádu

---

¹⁴⁸ Hall 2008, s. 76

¹⁴⁹ Christiansen 1996, s. 202

¹⁵⁰ Hall 2008, s. 223

Nemenších bratří a umístěna byla roku 1732.¹⁵¹ Tato socha je příkladnou ukázkou ikonografického zpracování tohoto světce. Postava starce je oblečená v dlouhé roucho s kapucí na hlavě. O tělo má sv. František opřenou jednoduchou hůl. U nohou se vznáší anděl, není jasně vyobrazeno, že se jedná o archanděla Michaela. V ruku anděl drží nápis Charitas v aureole a pohled upíná vzhůru k tváři světce. Sv. František vzpíná ruce a upírá pohled k nebi.

Další sochou sv. Františka v centru Vatikánu je ta na střeše kolonády svatopetrského náměstí jako součást sto čtyřiceti členné skupiny soch významných světců katolické církve. Socha Františka se nachází na jižní straně kolonády mezi sv. Antonínem Velikým a sv. Antonínem Paduánským. Byla vytvořena Francescem A. Fontanou, autorem dalších dvou soch na kolonádě, na počátku 70. let 17. století. Tentokrát socha sv. Františka nemá po boku anděla s heslem nebo jiný atribut (viz. Obrázek 26). Socha světce ale zaujímá určující gesto, tedy vztaženou ruku k hrudi a pohled upřený vzhůru (tento postoj zaujímá mnoho jiných soch sv. Františka z Pauly). Oděv sochy je podle řehole Nejmenších bratří s kapucí a cingulem přepásaným škapulířem.

---

¹⁵¹ Montagu 1993, s. 457

3.3. Umělecká díla v českých zemích

Na našem území nejsou výjevy ze života sv. Františka tak časté. Nešlo totiž o světce, který by se těšil takové popularitě ani v dobách spirituální tvorby a po úpadku úcty ke svatým se povědomí o sv. Františkovi z Pauly postupně vytrácí. Přesto se některá díla zachovala.

3.3.1. Sv. František z Pauly v prostředí klášterů

Výjevy se sv. Františkem z Pauly jsou nejpestřejší v prostředí svého řádu, a především v malířství. U nás se malbám můžeme těšit na několika místech.

František z Pauly je několikrát vyobrazen v klášterním kostele Narození Panny Marie ve Vranově u Brna.¹⁵² Při vstupu do kostela můžeme vidět nejdříve sv. Františka z Pauly na centrálním freskovém poli v lodi kostela. Autorem fresky je Jan J. Etgens¹⁵³ datováno k letem 1738–48. Výjevem je sláva vranovské sochy Panny Marie. Freska je uspořádána dvojím směrem. Prvně od kruchty ke kněžišti je zářící soška mezi andílky seskupenými do nápisu *REGINA* a pod ní pak hebrejskými písmeny nápis *Jahve*, pod ní zaujímají místo světci a biblické postavy nového i starého zákona. František z Pauly je ve spodní části klečící v tmavém rouchu a vzhlíží k nápisu *Charitas*, který přidržují dva andělci. Kromě toho je v klenutí oken vždy po třech výjevech ze života sv. Františka. Monochromatické segmenty, vždy prostřední poněkud větší než boční, uvádí epizodu ze života sv. Františka z Pauly. Celkem jde o 18 výjevů. Nejsou příliš dobře rozpoznatelné, některé ale můžeme bezpečně určit.¹⁵⁴ Například nad bočním oltářem sv. Františka z Pauly (viz. Obrázek 23) je pravý segment zobrazením zázračného přeplutí messinské úžiny na plášti (viz. Obrázek 24), kde František pluje v doprovodu jednoho ze svých bratří. V archivoltě protilehlý výjev zase zobrazuje Františka u hořící pece. Případně nad oltářem se sv. Janem Nepomuckým je středový výjev s velkou pravděpodobností zobrazující setkání sv. Františka s francouzským králem.

Kromě freskové výzdoby se v kostele Narození Panny Marie nachází ještě obraz v bočním oltáři, který je zasvěcený sv. Františku z Pauly. Boční oltář je první severní straně vedle kazatelny. V hlavním oltářním obraze, který je z obou stran doplněn sochami sv. Klementa a sv. Wolfganga,¹⁵⁵ je vyobrazen sv. František z Pauly léčící malé dítě. Tento obraz, také

¹⁵² Král 1994 in: Ludvíková 1997, s.27–37; Beránek 1940, s. 71–72, 87

¹⁵³ Antošová 2009, s. 36–50

¹⁵⁴ Žádná z prací doposud věnující se interiéru kostela ve Vranově u Brna neuvádí detailnější popis této části freskové výzdoby.

¹⁵⁵ Král 1994, s. 32

od malíře Etgense, zobrazuje mnicha v tmavém oděvu paulánů, jak žehná malému dítěti, které pod ním přidrží klečící muž. V okolí této dvojice je sklánějící se žena, pravděpodobně matka dítěte a v dolním levém rohu je další žena také držící v náručí dítě a podává ho světcí. Vedle ní úplně v popředí leží starý muž, zpoza nějž vykukuje další dítě. Za žehnajícím Františkem stojí ve stínu dva jeho spolubratři a nad nimi několik malých andílků v doprovodu staršího anděla se sepjatýma rukama, a červeným pláštěm.¹⁵⁶ Nad hlavním oltářním obrazem je v nástavci heslo paulánského řádu Charitas ve zlaté záři mezi oblaky s andílkou.

Protější oltář je zasvěcen sv. Františkovi z Assisi a ikonografií řádu doplňuje i druhý oltář na severní straně zasvěcený sv. Františku Saleskému s obrazem od Martina J. Schmidta.¹⁵⁷

U kostela Narození Panny Marie je i socha sv. Františka z Pauly. Nachází se na severovýchodním rohu kostela. Socha je oděná v rouchu se škapulířem, ale chybí jí cingulum s pěti uzly. V levé ruce drží pozlacenou hůl, pravou ruku má vztaženou k hrudi.

Umělecká díla představující ikonografii paulánů se nachází i v kostele Nejsvětější Trojice v Klášteře u Nové Bystřice, který jak již bylo výše uvedeno patřil ke konventu Nejmenších bratří. Budovy kláštera jsou dnes již strženy.¹⁵⁸ František z Pauly se nachází na obraze bočního oltáře na jižní straně kostela. Světec stojí na oblacích a je obklopen anděly. Dva andělé světce objímají a další nad jeho hlavou drží svitek s paulánským heslem. Shora na světce dopadají paprsky božského světla. František je vyobrazen ve strnulém postoji, pouze s rukama sepjatýma na hrudi. Ze stran je oltář doplněný o sochy sv. Františka Saleského a sv. Antonína Paduánského.¹⁵⁹ Dalším dílem, které se v kostele nachází je dřevěná socha zakladatele řádu na varhanách, které se nachází na kruchtě. Socha poustevníka z Pauly je na vrcholu varhanní skříně, jeho postavu doplňují symetricky rozmístěné postavy čtyř andělů. Interiér kostela je protkнут ikonografií paulánského řádu. Jeden z bočních oltářů je oltář archanděla Michaela a námětem obrazu je Archanděl Michael trestající hříšníky. Ve výzdobě interiéru se několikrát objevuje i heslo paulánského řádu.

Dalším místem, kde jsou zachované umělecké památky paulánského řádu je bývalý konventní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nové Pace. Uvnitř jsou celkem tři pole nástěnných maleb, z nichž dvě dávají prostor výjevům se zakladatelem řádu Nejmenších

---

¹⁵⁶ Mohlo by se jednat i o archanděla Michaela.

¹⁵⁷ Král 1994, s. 32

¹⁵⁸ Poche 1978, s. 58

¹⁵⁹ Z dílny Zikmunda Lichtenberga – Blažíček 1958, s. 85

bratří. Dílo je s velikou pravděpodobností od Josefa Kramolína, autora mnoha iluzivních oltářů.¹⁶⁰ Prvním z popisovaných výjevů, je ten nad hlavním oltářem (viz. Obrázek 18). Modlí se sv. František klečící před oltářem ve chvíli, kdy jej do vnitřku kostela přicházejí zatknout vojáci, které poslal Ferdinand Aragonský. František, který je pohroužen v modlitbu, je ale očím vojáků skrytý. Další z freskových výjevů je ve středu kostela, jedná se ale o nanebevzetí Panny Marie. Na třetím freskovém poli nad kruchtou, je František z Pauly vyobrazen v apoteóze. Světec se vznáší v glorii obklopen anděly nad skupinou postav, tu představují vojáci, lovci se psi, dvůr a královský pár.¹⁶¹ V pozadí jsou ruiny architektury.

První boční oltář na severní straně, je zasvěcen sv. Františku z Pauly.¹⁶² Na obraze, jehož autorem je Petr Brandl,¹⁶³ je tedy postava sv. Františka. V tmavém paulánském řeholním oděvu je zakladatel řádu nesen na oblaku anděly. Obraz v nástavci je věnován archandělu Michaelovi, který letí směrem dolů a v rukou nese heslo paulánů. Sv. František je v polopostavě umístěn i na hlavním oltáři. V Nové Pace jsou ještě zobrazeny dva zázraků, které sv. František učinil. Jsou to malé zlaté dřevěné reliéfy na bočním oltáři zasvěceném sv. Františku z Pauly. Nacházejí se na dolní části retáblu pod obrazem.¹⁶⁴ Na levé straně se jedná o vyobrazení zázračného přeplutí messinské úžiny. Na pravé straně František zázračně hasí požár (viz. Obrázek 20). Protějškem tomuto oltáři je oltář zasvěcený sv. Janu Nepomuckému, také od Patre Brandla, který zde pobýval k roku 1725.¹⁶⁵

Předtím, než se pauláni přemístili do Nové Paky, pobývali nějaký čas provizorně ve vsi Choteč. Tu jim daroval baron Tiefenbach¹⁶⁶, který je do svého panství povolal. V kostele sv. Mikuláše, který byl prvním provizorním kostelem, se nachází obraz sv. Františka z Pauly. Dříve býval umístěný na hlavním oltáři, nyní je pověšený na jihozápadě kostela pod kruchtou. V době, kdy patřil paulánskému řádu, byl kostelík, připomínaný od roku 1357, barokně přestavěn. Na stropě jednoduché lodi je freska z poloviny 18. století,¹⁶⁷ zobrazující pravděpodobně sv. Františka z Pauly na audienci u papeže (viz. Obrázek 21).¹⁶⁸

---

¹⁶⁰ Matějček 1945, nepag.; Doležalová 2008, s. 46

¹⁶¹ Pravděpodobně se jedná o francouzské vládce, kteří se zasadili o jeho svatořečení.

¹⁶² Poche 1978, s. 483

¹⁶³ Matějček 1935, s. 309; Poche 1978, s. 483; Prokop 2006, s. 213; <http://petrbrandl.eu/katalog-del/>

¹⁶⁴ Matějček 1945, nepag.

¹⁶⁵ Prokop 2006, s. 26

¹⁶⁶ Kuříková 2002, s. 20

¹⁶⁷ Poche 1977, s. 526

¹⁶⁸ Autor není znám. Je možné, že jde o práci některého z mnichů. Cechner 1909, s. 63cech

Mnich má kolem hlavy svatozář a pokorně přistupuje k hlavě církve za doprovodu biskupa. Papež je obklopen skupinou církevních hodnostářů a sedí na vyvýšeném podiu. Nad celou scénou je vznášející se skupina andělů.

Mezi řádové prostředí patří i socha dnes umístěná na severní zdi Týnského chrámu v Praze.¹⁶⁹ Jejím autorem je Heidelberger. Socha byla dříve součástí konventu na Staroměstském náměstí. Dům, který náležel řádu paulánů je osazen šesti sochami od Matěje V. Jäckela.¹⁷⁰ V ose je sv. František z Pauly držící hůl na jejímž konci je zářící Charitas. Nad ním na štítu domu je postava Salvátora, podle kostela sv. Salvátora který ke konventu patřil. Po levé straně domu je pak socha sv. Kašpara de Bono a archanděl Raffael, na pravé straně je to blahoslavený Grazia z Valencie a socha anděla Strážného.

Mimo paulány je sv. František připomínán i v jiném řádovém prostředí. Jedná se o řád františkánů minoritů. Ve františkánských kláštorech na našem území se jedná především o díla raně barokní, jako je například klášter minoritů v Českém Krumlově.¹⁷¹ Dřevěná polychromovaná socha sv. Františka z Pauly z doby kolem roku 1650 zobrazuje světce v klasické ikonografii v řeholním oděvu s holí, rukou vztaženou k hrudi a pohledem upřeným vzhůru.

3.3.2. Svatý František z Pauly mimo řádové prostředí

František mimo řádové prostředí představuje hlavně svou roli ochránce před morem, zvláště na mariánských a morových sloupech mezi ostatními světci s obdobným posláním. Také jako patrona poutníků a přímluvce proti manželské neplodnosti. Jeho patrocinium mořeplavců a italských námořníků by v našem prostředí bohužel příliš nevyniklo. V Královohradeckém kraji můžeme nalézt dodnes několik soch sv. Františka z Pauly, které reagují na přítomnost paulánského kláštera v Nové Pace. Je tedy znatelné, že vznik paulánských klášterů měl taktéž určitý vliv na jeho přítomnost v českém prostředí. Neměli bychom za tím vidět, ale jen vliv řádu, sv. František z Pauly je příkladným rekatolizačním světce. Jedná se o novověkého světce, který vedl svůj život jako příklad návratu k církvi, tradici a prostotě a je hodný následování. Ve velké většině se jedná o sochařské ztvárnění jeho postavy doplněné případnými atributy.

---

¹⁶⁹ Blažíček 1958, s. 61; Kessner 1939

¹⁷⁰ Blažíček 1958

¹⁷¹ Blažíček 1958, s. 66

Většinou se sochy sv. Františka liší pouze v počtu atributů, případně je světec bez nich, je ovšem identifikován podle gesta ruky vztažené k srdci a pohledu upřeného k nebesům. Z uměleckých děl, které se na našem území nachází v exteriéru a mimo prostředí klášterů, budou zmíněny pro vysoký počet pouze některé. Budou se lišit prostředím, umístěním, nebo ikonografií.

Jednou z těchto prací je socha sv. Františka z Pauly na mostě v Pardubicích.¹⁷² Socha je dílem Jakuba Teplého a datována k roku 1770.¹⁷³ Postav sv. Františka má zkřížené ruce na prsou a pohled je upřený k nebi. U nohou sedí světec andílek s heslem Charitas na štítu, který je obklopen paprsky (viz. Obrázek 38). Podobnost s andělem držícího kartuši s heslem, můžeme hledat i u římské sochy zakladatele ve svatopetrské bazilice od Mainiho, která již byla zmíněna výše.

Socha sv. Františka z Pauly je i na jiném mostě, a to v Náměšti nad Oslavou.¹⁷⁴ Tento most je výrazně delší nežli pardubický, vyšší je i počet soch osazených na zídkách mostu. Sochy byly osazeny ve 40. letech 18. století na objednávku majitelů panství Kuftšejtnů.¹⁷⁵ Pokud mají sochy společnou symboliku a logické uspořádání prozatím nebylo objeveno. Na každé straně předmostí stojí dvojice andělů. Jedná se o archanděla Michalea s protějškem anděla od nebeské brány a archanděla Raffaela s archandělem Gabrielem.¹⁷⁶ Sv. František z Pauly na mostě v Náměšti nemá atributy, pouze na škapulíři nápis Charitas obklopený paprsky. Autorem sochy sv. Františka z Pauly je Josef Winterhalder st. (1702-1769).¹⁷⁷ Dnes je na mostě pouze odlitek sochy a originál je uschovaný na nedalekém zámku.

Svatý František jako ochránce před morem je na našem území i součástí morových nebo mariánských sloupů. Příkladem je reliéf sv. Františka na sousoší v Sobotce datovaného k roku 1746.¹⁷⁸ Za atributy kromě kapuce a vousu má knihu, růženec a hůl zakončenou nápisem Charitas v aureole. Na protilehlém reliéfu na soklu je sv. František Xaverský, další dva reliéfy zobrazují sv. Rozálii a sv. Marii Magdalenu. Spojujícím faktorem zde bude nejspíš ochrana před morem. Na nárožích nad římsou jsou čtyři sochy zemských patronů a

---

¹⁷² Poche 1980, s.26

¹⁷³ [socha sv. Františka de Pauly - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#); Šafka 2019, s. 59

¹⁷⁴ Samek 1999, s. 630

¹⁷⁵ Pavlíček 2005, s. 85; Stejskal, Procházková, 2014, nepag.

¹⁷⁶ Andělé mohou odkazovat i na ideální vzor barokní výzdoby mostů od Gian Lorenza Berniniho na římském Andělském mostě

¹⁷⁷ Pavlíček 2005, s. 85–91

¹⁷⁸ Nejedlý, Suchomel, Zahradník 1994, s. 143–145; [sousoší Mariánské - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#)

nad nimi na soklu socha Immaculaty. Sousoší je připisováno dílně Martina Jelínka, autora další sochy sv. Františka z Pauly, a to v kostele sv. Kateřiny v Dolním Bousově.¹⁷⁹

Dalším takovým dílem je oblakový sloup v Chrudimi.¹⁸⁰ Sv. František, součást sochařské výzdoby morového sloupu, v tomto případě nemá hůl, ale svůj nepříliš častý atribut, lebku, symbol smrti, kajícnosti a zbožnosti.¹⁸¹ Oblečený je podle řehole paulánů, pouze cingulum neodpovídá. Také kapuci nemá světec nasazenou na hlavě. Socha je na římsce ve společnosti sv. Františka z Assisi, sv. Antonína Paudánského a sv. Judou Tadeášem.

Zajímavou sochou je i ta v Hoříněvsi z Braunova okruhu, datována k roku 1738.¹⁸² Sv. František z Pauly je zde umístěn na trojhranném barokním soklu. Sv. František zpodobněn jako asketický stařec v dlouhém rouchu, bohatě řaseném, a škapulíři s kapucí, přepásaným cingulem. V rukou drží kovový kříž a pohled světce směřuje nahoru. V podstatě stejnou sochou, ovšem jiném formálním provedení je socha ve Slabcích. Pochází z 19. století. František zaujímá stejný postoj, ovšem pohled směřuje k zemi a draperie je vyznačena jen schematicky, tedy úplný opak než u sochy v Hoříněvsi.¹⁸³ Další sochou, která je zajímavá spíše provedením, je zdvojená socha sv. Františka z Pauly a sv. Jana Nepomuckého v Hlušicích z roku 1731.¹⁸⁴ Sv. František má společný sokl s Nepomukem a oba světci stojí zády těsně k sobě. František má za pasem růženec a dívá se směrem k nebi. Nedaleko je v obci podobná socha, a to Immaculaty a sv. Barbory.

Jiný typ zobrazení můžeme vidět v Rokytnici nad Rokytnou. Socha sv. Františka má v rukou paprskovitou kartuši s heslem řádu, a sklání k ní lehce hlavu.¹⁸⁵ Můžeme se domnívat, že je tím vyjádřen právě vztah k lásce bližnímu, jako tomu bývá na jiných výjevech, kde se nápis Františkovi zjevuje s archandělem Michaellem. Socha samotná se nachází na schodišti směřujícím ke kostelu sv. Jana Křtitele. Schodiště je osazené osmi sochami z 40. let 18. století.¹⁸⁶ Dílo je připisováno dílně Jana Mucka, znojemskeho sochaře. Sv. František z Pauly je na úpatí schodiště naproti svému jmenovci sv. Františkovi z Assisi. Sochy jsou vždy po dvojicích proti sobě v logickém uspořádání. Za Františky následují

---

¹⁷⁹ V tomto případě je zpodobněn sv. František s berlou. Pravděpodobně ale bez hlubšího úmyslu. Hladík, Hamsíková, Suchomel 1998, s. 169

¹⁸⁰ Poche 1977, s. 546; Maxová, Nejedlý, Zahradník 2002, s. 10-43

¹⁸¹ Hall 2008, s.247

¹⁸² Připisováno Ř. Thény – Poche 1977, s. 438; [socha sv. Františka z Pauly na podstavě - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#)

¹⁸³ [socha sv. Františka z Pauly - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#)

¹⁸⁴ Poche 1977, s. 388; [sousoší sv. Jana Nepomuckého a sv. Františka z Pauly na podstavě - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#)

¹⁸⁵ [socha sv. Františka z Pauly - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#)

¹⁸⁶ [schodiště se sochami - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#)

moroví ochránci sv. Šebastián a sv. Karel Boromejský, dále apoštolové Petr a Pavel a na vrcholu schodiště Immaculata s protější sochou otčima Krista, sv. Josefa.

Umělecká díla na našem území ses sv. Františkem z Pauly se odlišuje sice jen v detailech často ale mění celou myšlenku díla. Přestože ne vždy je jasné proč pro své místo byl vybrán právě zakladatel paulánského řádu, jistě umělecké dílo s jeho zpodobněním fungovalo a stále tak činí jako připomínka lásky k bližnímu a k Bohu, a vybízí k rozjímání nad postem a kajícíností.

Závěr

Práce jejímž záměrem bylo informovat o ikonografii sv. Františka se pustila do rozboru světceva života, který podrobně popsala v první části a spolu s legendami a zázraky světce jej úspěšně použila k interpretaci ikonografie sv. Františka z Pauly. A to jako samostatné postavy tak k jednotlivým výjevům ze světceva života a k interpretaci nepřeborného množství zázraků uskutečněných sv. Františkem. Dějiny řádu Nejmenších bratří byly stručně sepsány v druhé kapitole od vzniku až do současnosti, spolu se zaměřením na české prostředí. Popsáno bylo i jeho působení a přidány byly i rozšiřující informace o řádové ikonografii. Tyto informace pomohly k interpretaci některých děl v řádovém prostředí, přestože se o nich literatura příliš nezmiňuje.

Za pomoci dostupné literatury a zjištěných informací byly následně interpretována díla pojednávající o životě a zázracích sv. Františka z Pauly. Díla byla porovnána a byly identifikovány jednotlivé rozdílnosti mezi zobrazeními. V dílech, které zobrazují některé z epizod Františkova života se jednalo především o způsob zobrazení po stránce výrazové. U děl, která tyto legendy a části ze světceva života nezobrazovala se povedlo porovnat po stránce zobrazení atributů nebo zaujímaného postoje postavy sv. Františka.

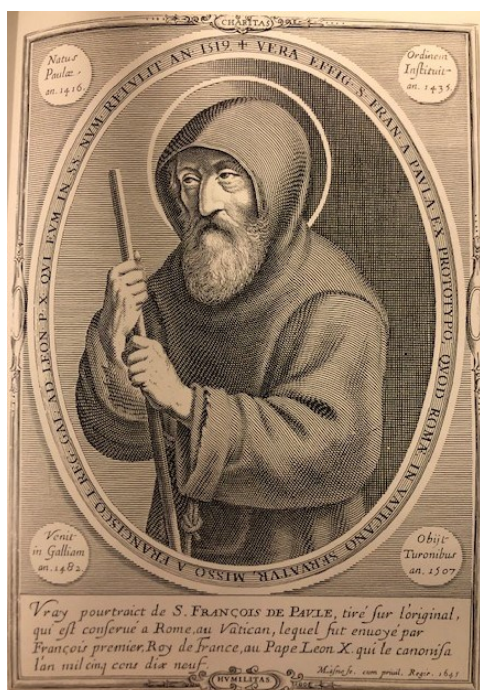
Problematika ikonografie je z důvodu jeho života bohatého na zázraky vcelku složitá, a přestože se jedná o zajímavou osobnost církevních dějin 15. století, nebyla mu v současné době poskytnuta taková pozornost, které by se zasloužil, především u nás. Veškeré množství děl s vyobrazením sv. Františka z Pauly nebylo možné zahrnout do této práce, ikonografie světce ale byla úspěšně popsána na několika vybraných dílech ze zahraničí a z našeho území.

Závěrem můžeme shrnout, že postava sv. Františka bývá zobrazována vesměs obdobně, alespoň na většině uměleckých děl. Je zobrazována jako starý muž asketického vzhledu s vousy, většinou bílými či šedivými. Tato podoba je jistě odpověď na portrét od Jeana Bourdichona. Oblečený je sv. František v oděvu svého řádu, tedy jednoduchého roucha. Barva převažuje hnědá. Roucho je doplněno krátkým škapulířem, jehož kapuci mívá světec velmi často na hlavě, Oděv má pak sv. František přepásaný v pase cingulem. Cingulum, ovšem řádovým předpisům málokdy odpovídá. Součástí paulánského oděvu bývá i plášť. Ten se u světce objevuje pouze jako součást výjevu zázraku výše uvedeného. V rukou držívá světec jednoduchou hůl, v některých případech se objevují i jiné světcevy atributy. Ve většině případů je u světce přítomný nápis Charitas, jež je zároveň heslem řádu.

Z rozboru vybraných děl vyplývá, že se nejčastěji světec objevuje s pohledem upřeným nahoru, někdy s jednou či oběma rukama vztaženýma k hrudi.

Mnohost epizod ze života světce jsou příspěvkem do jinak nepříliš proměnlivé ikonografie. Popularita jednotlivých výjevů se místně liší. Můžeme se domnívat, že je tak dáno rozdílným přístupem k tradici uctívání tohoto světce a v dalších kulturně – historických aspektech, s tím by mohla souviset i odlišující se umístění uměleckých děl. Zatímco v zahraničí se díla většinou nachází na fasádách či v interiérech kostelů, v českých zemích je sv. František z Pauly často umístěn jako samostatná socha v krajině či jako součást v barokní době budovaných mariánských sloupů a sousoší. Na našem území bývá často ve společnosti sv. Jana Nepomuckého, což můžeme považovat za paradox. Jeden z nejznámějších zemských patronů tak se nachází vedle u nás nikdy nepříliš populárního světce.

Obrazová příloha

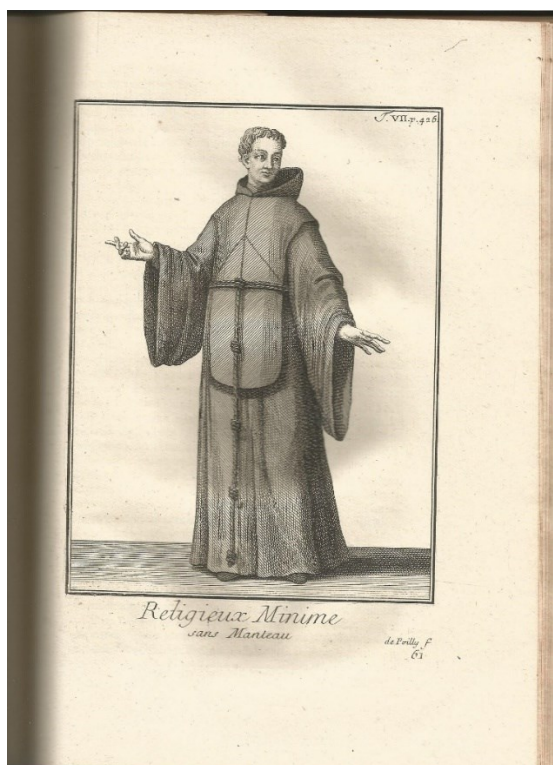
Obrázek 1 – portrét podle posmrtného portrétu Jeana Bourdichona, Cornelius Nicolaus Schurtz (1724); zdroj: Renatus Hannot, *Der Wunderthätige Lebenslauff Dess Heiligen und grossen Patriarchen FRANCISCI DE PAULA* <https://bit.ly/3l0t8Hj>

Obrázek 2 – současný znak řádu Nejmenších bratří sv. Františka z Pauly; zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

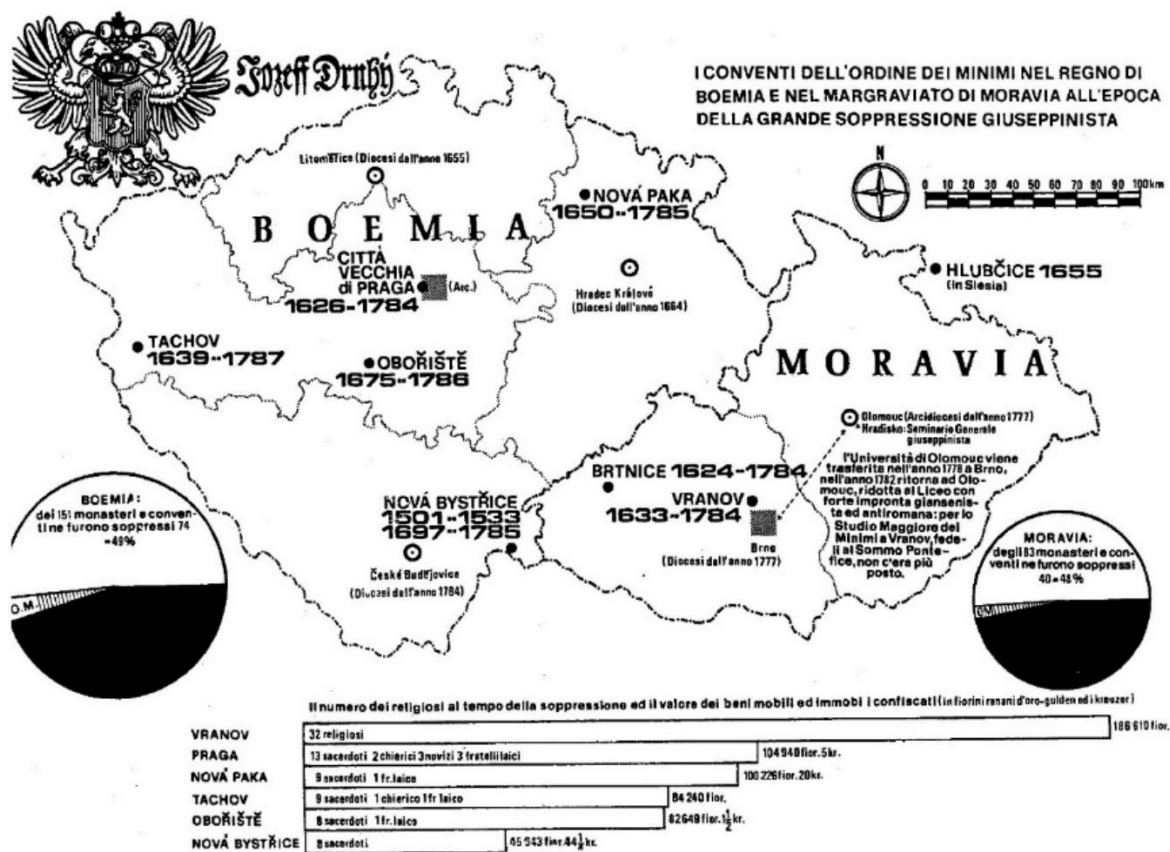
Obrázek 3 – vyobrazení oděvu paulánky (bez pláště); zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 4 – vyobrazení oděvu paulána (bez pláště); zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 5 – vyobrazení paulána (bez pláště) s kapucí na hlavě zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 6 – mapa s vyznačením klášterů (před zrušením Josefem II.) na území dnešní ČR; zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

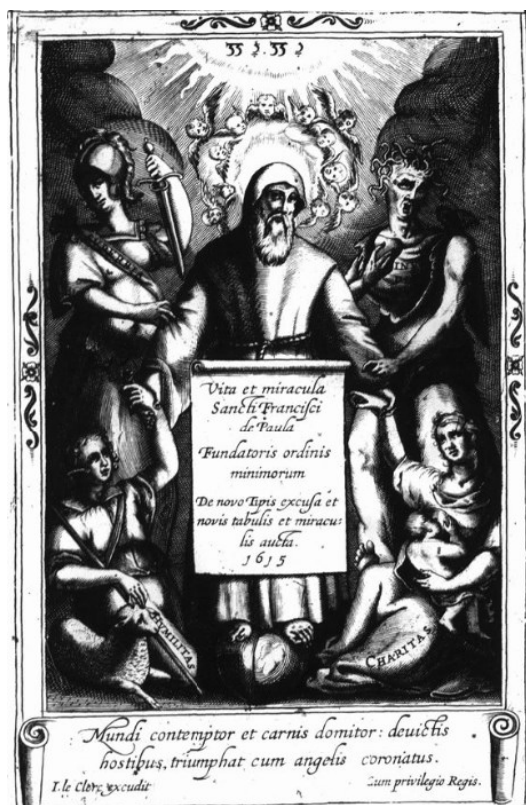

Obrázek 7 -Narození sv. Františka z Pauly, Amboribus Brambillo (1584), zdroj: *Vita et miracula Sancti Francisci de Paula*, <https://cicognara.org/catalog/2070>

Obrázek 8 - odchod sv. Františka z Pauly do ústraní, Amboribus Brambillo (1584), zdroj: *Vita et miracula Sancti Francisci de Paula*, <https://cicognara.org/catalog/2070>

Obrázek 9 - titulní strana *Vita et miracula Sancti Francisci de Paula*, Jean Le Clerc, (1615), zdroj: *Vita et miracula Sancti Francisci de Paula* [microform] : fundatoris ordinis minimorum : de novo tipis excusa et novis tabulis et miracus his aucta, <https://cicognara.org/catalog/2070>

Obrázek 10 - smrt sv. Františka z Pauly, Jean Le Clerc, (1615), zdroj: *Vita et miracula Sancti Francisci de Paula* [microform] : fundatoris ordinis minimorum : de novo tipis excusa et novis tabulis et miracus his aucta, <https://cicognara.org/catalog/2070>

Obrázek 11 - Zázraky sv. Františka z Pauly (zázraky s ohněm), Cornelius Nicolaus Schurtz, (1724), zdroj: *Der Wunderthätige Lebenslauff Dess Heiligen und grossen Patriarchen FRANCISCI DE PAULA, Stüffter dess heiligen Ordens MINIMORUM, Oder der Mindisten Brüder ....*, <https://bit.ly/3L0Rew9>

Obrázek 12 - sv. František z Pauly korunuje Víru, Cornelius Nicolaus Schurtz, (1724), zdroj: *Der Wunderthätige Lebenslauff Dess Heiligen und grossen Patriarchen FRANCISCI DE PAULA, Stüffter dess heiligen Ordens MINIMORUM, Oder der Mindisten Brüder ....*, <https://bit.ly/3L0Rew9>

Obrázek 13 - výjevy ze života sv. Františka z Pauly, Juan Espinal 1775, pinacoteca del Santuario di San Francesco di Paola, zdroj: Amato 2005

Obrázek 14 – sv. František záračné zasazení kaštanů,(1738), kostel Lazzaretto v Arcisate; zdroj: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arcisate - San Francesco da Paola 1240.JPG>

Obrázek 15 -Svatba v Káně Galilejské fresková výzdoba refektáře kláštera Trinità dei Monti, Andrea Pozzo (1694), zdroj: Bruley 2002

Obrázek 16 - sv. František Saleský, fresková výzdoba refektáře kláštera Trinità dei Monti, Andrea Pozzo (1694), zdroj: Bruley 2002

Obrázek 17 – Zázraky sv. Františka, Petr Paulus Rubens (1627-28), Jean Paul Getty Museum, zdroj: <http://www.getty.edu/art/collection/objects/839/peter-paul-rubens-the-miracles-of-saint-francis-of-paola-flemish-about-1627-1628/>

Obrázek 18 – Panna Maria podává sv. Františkovi z Pauly Ježiška, Theodor Galle podle P. P. Rubense, (1. pol. 17. stol.), zdroj: <https://wellcomecollection.org/works/jx48924m>

Obrázek 19 – sv. František z Pauly oživuje dítě, Sebastiano Ricci, (1732–34), kostel sv. Rocha v Benátkách, zdroj: Romanelli 2005

Obrázek 20 – sv. František z Pauly oživuje dítě, Simon Vouet, (1648), kostel St. Henri-de-Lévis, Québec zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vouet--St_Francis_of_Paola_resuscitating_a_child--1648--Quebec--%C3%A9glise-Saint-Henri-de-L%C3%A9vis.jpg

Obrázek 21 – sv. František žehná dítěti Louisy Savojské, Lavinia Fontana, (kol. 1590), Pinacoteca Nazionale Bologna) zdroj: Bentini 2006

Obrázek 22 – Král Ludvík XI. vítá sv. Františka z Pauly při jeho příjezdu do Plessis-les-Tours, Jacques Dumont, (1730), Musée de Beaux Arts Tours, zdroj: https://mba.tours.fr/TPL_CODE/TPL_COLLECTIONPIECE/98-18e.htm?COLLECTIONNUM=13&PIECENUM=203&NOMARTISTE=DUMONT+Jacques%2C+dit+le+Romain

Obrázek 23 – Vidění sv. Františka z Pauly, Bartolomeo Esteban Murillo, (1670), Jean Paul Getty Museum zdroj: <http://www.getty.edu/art/collection/objects/220342/bartolomeo-esteban-murillo-the-vision-of-saint-francis-of-paola-spanish-about-1670/>

Obrázek 24 – Sv. František z Pauly dostává nápis Charitas od archanděla Michaela, Ubaldo Gandolfi, (1778–79), Pinacoteca Nazionale Bologna, zdroj: https://www.pinacotecabologna.beniculturali.it/it/content_page/item/425-visione-di-san-francesco-da-paola © 2021 Pinacoteca Nazionale di Bologna

Obrázek 25 - Zázrak sv. Františka z Pauly, Francesco Capella, (1750.) Museo Diocesano, zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Miracle_Francis_from_Paola.jpg

Obrázek 26 – Sv. Josef se sv. Annou, sv. Františkem z Pauly, sv. Antonínem Paduánským a sv. Petrem z Alcantary, Giambattista Tiepolo, (1732), zdroj: <https://www.gallerieaccademia.it/en/saint-joseph-infant-jesus-and-saints-francis-paola-anne-anthony-and-peter-alcantara>

Obrázek 27 - Immaculata se sv. Vavřincem a sv. Františkem z Pauly, Domenico Tiepolo, (1775–80), Musée Beaux Arts Strasbourg; zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gian_Domenico_Tiepolo-La_Vierge_en_gloire-Mus%C3%A9_des_beaux-arts_de_Strasbourg.jpg

Obrázek 28 - sv. František z Pauly, Giovanni Battista Maini, (1732), bazilika sv. Petra, zdroj: <http://stpetersbasilica.info/Statues/Founders/FounderSaints.htm#LN>

Obrázek 29 - sv. František z Pauly (uprostřed), Francesco Antonio Fontana (1670–73) Svatopetrské náměstí, Vatikán, zdroj: <http://stpetersbasilica.info/Exterior/Colonnades/Saints/St%20Anthony%20abbot-128/StAnthony-Abbot.htm>

Obrázek 30 – Fresková výzdoba kostela Narození Panny Marie ve Vranově u Brna, Jan Jiří Etgens (1738-48), zdroj: archiv autorky

Obrázek 31– detail freskové výzdoby kostela Narození Panny Marie ve Vranově u Brna zdroj: archiv autorky

Obrázek 32 – ukázka freskové výzdoby a oltářního nástavce v kostele Narození Panny Marie ve Vranově u Brna zdroj: archiv autorky

Obrázek 33 – sv. František z Pauly uzdravuje dítě, Jan Jiří Etgens (1738-48), oltářní obraz v kostele Narození Panny Marie ve Vranově u Brna zdroj: archiv autorky

Obrázek 34 – socha sv. Františka u kostela Narození Panny Marie ve Vranově u Brna zdroj: archiv autorky

Obrázek 35 – ukázka nástropní fresky v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Nové Pace zdroj: archiv autorky

Obrázek 36 – oltář sv. Františka z Pauly v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Nové Pace, Petr Brandl (1725), zdroj: archiv autorky

Obrázek 37 – detail bočního oltáře v kostele Nanebevzetí Panny Marie v nové Pace zdroj: archiv autorky

Obrázek 38 – Sv. František u papeže, neznámý autor, nástropní freska v kostele sv. Mikuláše v Chotči (pol. 18. stol.) zdroj: archiv autorky

Obrázek 39 - detail fresky v kostele sv. Mikuláše v Chotči, (pol. 18. stol.) zdroj: archiv autorky

Obrázek 40 – obraz sv. Františka z Pauly v kostele v Chotči, autor neznámý, (pol. 18. stol.) zdroj: archiv autorky

Obrázek 41 - socha sv. Františka z Pauly, Chrám Matky Boží před Týnem, zdroj: archiv autorky

Obrázek 42 - socha sv. Františka z Pauly,

Obrázek 43 - oltář sv. Františka z Pauly v kostele Nejsvětější Trojice v Klášteře zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 44 – varhanní skříň v kostele Nejsvětější Trojice v Klášterce; zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 45 – socha sv. Františka z Pauly, Jakub Teplý, Pardubice, zdroj: <https://www.pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-de-pauly-7787584>

Obrázek 46 – socha sv. Františka z Pauly, Josef Winterhalder st. (do 1744) Náměšti nad Oslavou; zdroj: <https://pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-z-pauly-14534529>

Obrázek 47 – reliéf na mariánském sousoší v Sobotce, dílna Martina Jelínka, zdroj: archiv autorky

Obrázek 48 – socha na sloupu Proměnění Páně v Chrudimi, zdroj: <https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Chrudim-sloup-Prom%C4%9Bn%C4%9Bn%C3%AD-P%C3%A1n%C4%9B2013Franti%C5%A1ek-Paul%C3%A1nsk%C3%BD.jpg>

Obrázek 49 – socha sv. Františka z Pauly, braunův okruh, Hoříněves, zdroj: archiv autorky

Obrázek 50 – socha sv. Jana Nepomuckého a sv. Františka z Pauly, Hlušice, zdroj: archiv autorky

Obrázek 51 – pohled na sochu sv. Jana Nepomuckého a sv. Františka z Pauly v Hlušicích zdroj: archiv autorky

Obrázek 52 – socha sv. Františka z Pauly na schodišti ke kostelu, dílna Mucka, Rokytnice nad Rokytnou; zdroj: <https://www.pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-z-pauly-14255621>

Obrázek 53 – pohled na schodiště se sochami a kostel sv. Jana Křtitele v Rokytnici nad Rokytnou; zdroj: https://www.wikiwand.com/cs/Rokytnice_nad_Rokytnou

Seznam vyobrazení

Obrázek 1 – portrét podle posmrtného portrétu Jeana Bourdichona, Cornelius Nicolaus Schurtz (1724); zdroj: Renatus Hannot, Der Wunderthätige Lebenslauff Dess Heiligen und grossen Patriarchen FRANCISCI DE PAULA <https://bit.ly/310t8Hj>

Obrázek 2 – současný znak řádu Nejmenších bratří sv. Františka z Pauly; zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 3 – vyobrazení oděvu paulánky (bez pláště); zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 4 – vyobrazení oděvu paulána (bez pláště); zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 5 – vyobrazení paulána (bez pláště) s kapucí na hlavě zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 6 – mapa s vyznačením klášterů (před zrušením Josefem II.) na území dnešní ČR; zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 7 -Narození sv. Františka z Pauly, Amboribus Brambillo (1584), zdroj: Vita et miracula Sancti Francisci de Paula, <https://cicognara.org/catalog/2070>

Obrázek 8 - odchod sv. Františka z Pauly do ústraní, Amboribus Brambillo (1584), zdroj: Vita et miracula Sancti Francisci de Paula, <https://cicognara.org/catalog/2070>

Obrázek 9 - titulní strana Vita et miracula Sancti Francisci de Paula, Jean Le Clerc, (1615), zdroj: Vita et miracula Sancti Francisci de Paula [microform] : fundatoris ordinis minimorum : de novo tipis excusa et novis tabulis et miracus his aucta, <https://cicognara.org/catalog/2070>

Obrázek 10 - smrt sv. Františka z Pauly, Jean Le Clerc, (1615), zdroj: Vita et miracula Sancti Francisci de Paula [microform] : fundatoris ordinis minimorum : de novo tipis excusa et novis tabulis et miracus his aucta, <https://cicognara.org/catalog/2070>

Obrázek 11 - Zázraky sv. Františka z Pauly (zázraky s ohněm), Cornelius Nicolaus Schurtz,(1724), zdroj: Der Wunderthätige Lebenslauff Dess Heiligen und grossen Patriarchen FRANCISCI DE PAULA, Stüffter dess heiligen Ordens MINIMORUM, Oder der Mindisten Brüder..., <https://bit.ly/3L0Rew9>

Obrázek 12 - sv. František z Pauly korunuje Víru, Cornelius Nicolaus Schurtz,(1724), zdroj: Der Wunderthätige Lebenslauff Dess Heiligen und grossen Patriarchen FRANCISCI DE

PAULA, Stüffter dess heiligen Ordens MINIMORUM, Oder der Mindisten Brüder...,
<https://bit.ly/3L0Rew9>

Obrázek 13 - výjevy ze života sv. Františka z Pauly, Juan Espinal 1775, pinacoteca del Santuario di San Francesco di Paola, zdroj: Amato 2005

Obrázek 14 – sv. František zázračné zasazení kaštanů,(1738), kostel Lazzaretto v Arcisate;
zdroj: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arcisate_-
_San_Francesco_da_Paola_1240.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arcisate_-_San_Francesco_da_Paola_1240.JPG)

Obrázek 15 -Svatba v Káně Galilejské fresková výzdoba refektáře kláštera Trinitá dei Monti, Andrea Pozzo (1694), zdroj: Bruley 2002

Obrázek 16 - sv. František Saleský, fresková výzdoba refektáře kláštera Trinitá dei Monti, Andrea Pozzo (1694), zdroj: Bruley 2002

Obrázek 17 – Zázraky sv. Františka, Petr Paulus Rubens (1627-28), Jean Paul Getty Museum,
zdroj: <http://www.getty.edu/art/collection/objects/839/peter-paul-rubens-the-miracles-of-saint-francis-of-paola-flemish-about-1627-1628/>

Obrázek 18 – Panna Maria podává sv. Františkovi z Pauly Ježíška, Theodor Galle podle P. P. Rubense, (1. pol. 17. stol.), zdroj: <https://wellcomecollection.org/works/jx48924m>

Obrázek 19 – sv. František z Pauly oživuje dítě, Sebastiano Ricci, (1732–34), kostel sv. Rocha v Benátkách, zdroj: Romanelli 2005

Obrázek 20 – sv. František z Pauly oživuje dítě, Simon Vouet, (1648), kostel St. Henri–de–Lévis, Québec zdroj: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vouet--
St_Francis_of_Paola_resuscitating_a_child--1648--Quebec--_%C3%A9glise-Saint-Henri-de-L%C3%A9vis.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vouet--St_Francis_of_Paola_resuscitating_a_child--1648--Quebec--_%C3%A9glise-Saint-Henri-de-L%C3%A9vis.jpg)

Obrázek 21 – sv. František žehná dítěti Louisy Savojské, Lavinia Fontana, (kol. 1590), Pinacoteca Nazionale Bologna) zdroj: Bentini 2006

Obrázek 22 – Král Ludvík XI. vítá sv. Františka z Pauly při jeho příjezdu do Plessis–les–Tours, Jacques Dumont, (1730), Musée de Beaux Arts Tours, zdroj:
https://mba.tours.fr/TPL_CODE/TPL_COLLECTIONPIECE/98-18e.htm?COLLECTIONNUM=13&PIECENUM=203&NOMARTISTE=DUMONT+Jacques+%2C+dit+le+Romain

Obrázek 23 – Vidění sv. Františka z Pauly, Bartolomeo Esteban Murillo, (1670), Jean Paul Getty Museum zdroj: <http://www.getty.edu/art/collection/objects/220342/bartolome-esteban-murillo-the-vision-of-saint-francis-of-paola-spanish-about-1670/>

Obrázek 24 – Sv. František z Pauly dostává nápis Charitas od archanděla Michaela, Ubaldo Gandlofi, (1778–79), Pinacoteca Nazionale Bologna, zdroj: https://www.pinacotecabologna.beniculturali.it/it/content_page/item/425-visione-di-san-francesco-da-paola © 2021 Pinacoteca Nazionale di Bologna

Obrázek 25 - Zázrak sv. Františka z Pauly, Francesco Capella, (1750.) Museo Diocesano, zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Miracle_Francis_from_Paola.jpg

Obrázek 26 – Sv. Josef se sv. Annou, sv. Františkem z Pauly, sv. Antonínem Paduánským a sv. Petrem z Alcantary, Giambattista Tiepolo, (1732), zdroj: <https://www.gallerieaccademia.it/en/saint-joseph-infant-jesus-and-saints-francis-paola-anne-anthony-and-peter-alcantara>

Obrázek 27 - Immaculata se sv. Vavřincem a sv. Františkem z Pauly, Domenico Tiepolo, (1775–80), Musée Beaux Arts Strasbourg; zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gian_Domenico_Tiepolo-La_Vierge_en_gloire-Mus%C3%A9_des_beaux-arts_de_Strasbourg.jpg

Obrázek 28 - sv. František z Pauly, Giovanni Battista Maini, (1732), bazilika sv. Petra, zdroj: <http://stpetersbasilica.info/Statues/Founders/FounderSaints.htm#LN>

Obrázek 29 - sv. František z Pauly (uprostřed), Francesco Antonio Fontana (1670–73) Svatopetrské náměstí, Vatikán, zdroj: <http://stpetersbasilica.info/Exterior/Colonnades/Saints/St%20Anthony%20abbot-128/StAnthony-Abbot.htm>

Obrázek 30 – Fresková výzdoba kostela Narození Panny Marie ve Vranově u Brna, Jan Jiří Etgens (1738-48), zdroj: archiv autorky

Obrázek 31– detail freskové výzdoby kostela Narození Panny Marie ve Vranově u Brna zdroj: archiv autorky

Obrázek 32 – ukázka freskové výzdoby a oltářního nástavce v kostele Narození Panny Marie ve Vranově u Brna zdroj: archiv autorky

Obrázek 33 – sv. František z Pauly uzdravuje dítě, Jan Jiří Etgens (1738-48), oltářní obraz v kostele Narození Panny Marie ve Vranově u Brna zdroj: archiv autorky

Obrázek 34 – socha sv. Františka u kostela Narození Panny Marie ve Vranově u Brna zdroj: archiv autorky

Obrázek 35 – ukázka nástropní fresky v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Nové Pace zdroj: archiv autorky

Obrázek 36 – oltář sv. Františka z Pauly v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Nové Pace, Petr Brandl (1725), zdroj: archiv autorky

Obrázek 37 – detail bočního oltáře v kostele Nanebevzetí Panny Marie v nové Pace zdroj: archiv autorky

Obrázek 38 – Sv. František u papeže, neznámý autor, nástropní freska v kostele sv. Mikuláše v Chotči (pol. 18. stol.) zdroj: archiv autorky

Obrázek 39 - detail fresky v kostele sv. Mikuláše v Chotči, (pol. 18. stol.) zdroj: archiv autorky

Obrázek 40 – obraz sv. Františka z Pauly v kostele v Chotči, autor neznámý, (pol. 18. stol.) zdroj: archiv autorky

Obrázek 41 - socha sv. Františka z Pauly, Chrám Matky Boží před Týnem, zdroj: archiv autorky

Obrázek 42 - socha sv. Františka z Pauly,

Obrázek 43 - oltář sv. Františka z Pauly v kostele Nejsvětější Trojice v Klášteře zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 44 – varhanní skříň v kostele Nejsvětější Trojice v Klášteře; zdroj: laskavě poskytnuto z osobního archivu br. Milan Dolečka O. M.

Obrázek 45 – socha sv. Františka z Pauly, Jakub Teplý, Pardubice, zdroj: <https://www.pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-de-pauly-7787584>

Obrázek 46 – socha sv. Františka z Pauly, Josef Winterhalder st. (do 1744) Náměšti nad Oslavou; zdroj: <https://pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-z-pauly-14534529>

Obrázek 47 – reliéf na mariánském sousoší v Sobotce, dílna Martina Jelínka, zdroj: archiv autorky

Obrázek 48 – socha na sloupu Proměnění Páně v Chrudimi, zdroj: <https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Chrudim-sloup->

Prom%C4%9Bn%C4%9Bn%C3%AD-P%C3%A1n%C4%9B2013Franti%C5%A1ek-Paul%C3%A1nsk%C3%BD.jpg

Obrázek 49 – socha sv. Františka z Pauly, braunův okruh, Hoříněves, zdroj: archiv autorky

Obrázek 50 – socha sv. Jana Nepomuckého a sv. Františka z Pauly, Hlušice, zdroj: archiv autorky

Obrázek 51 – pohled na sochu sv. Jana Nepomuckého a sv. Františka z Pauly v Hlušicích zdroj: archiv autorky

Obrázek 52 – socha sv. Františka z Pauly na schodišti ke kostelu, dílna Mucka, Rokytnice nad Rokytnou; zdroj: <https://www.pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-z-pauly-14255621>

Obrázek 53 – pohled na schodiště se sochami a kostel sv. Jana Křtitele v Rokytnici nad Rokytnou; zdroj: https://www.wikiwand.com/cs/Rokytnice_nad_Rokytnou

Seznam použitých pramenů a literatury

ADDANTE 2007

Pietro Addante, I Fioretti di San Francesco di Paola, Reggio Calabria 2007.

AMATO 2005

Pietro Amato, La Pinacoteca del Santuario di San Francesco di Paola, Santuario San Francesco di Paola, 2005.

ANTOŠOVÁ 2009

Jana Antošová, Jan Jiří Etgens – kostel sv. Janů v Brně, Vranov u Brna, Czenstochovská kaple v Brně-Zábrdovicích. brněnská díla v umělcově tvorbě, diplomová práce, Masarykova univerzita, Brno 2009, cit. dle:

<https://theses.cz/id/jksvyu/?isshlret=Jan%C5%AF%3B;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DJana%20anto%C5%A1ov%C3%A1%26start%3D1>

BENTINI 2006

Jadranka Bentini, Pinacoteca nazionale di Bologna: Catalogo generale. 2, Da Raffaello ai Carracci. Venezia 2006

BERÁNEK 1940

Vladimír Beránek, Vranov u Brna. Historie a památky, Vranov u Brna 1940.

BLAŽÍČEK 1958

Oldřich Jakub Blažíček, Sochařství baroku v Čechách: plastika 17. a 18. věku, Praha 1958.

BLAŽÍČEK, KROPÁČEK 2013

Oldřich Jakub Blažíček, Jiří Kropáček, Slovník pojmů z dějin umění, Praha 2013.

BRAUNFELS 1994

Wolfgang Braunfels, Lexikon der Christlichen Ikonographie, Ikonographie der Heiligen. Crescentianus von Tunis bis Innocentia, Hereder, sv.6, 1994.

BRULEY 2002

Yves Bruley, LaTrinité des Monts redécouverte, Trinitá dei Monti riscoperta, Roma 2002.

BUBEN 2007

Milan Buben, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, Praha 2007.

CASTIGLIONE 1982

Antonio Castiglione, San Francesca di Paola, vita e prodigi in 125 tavole a colori riprodotte da antiche incisioni miniate, Paola 1982.

CASTIGLIONE 2006

Antonio Castiglione, Světec zázraků a lásky, život sv. Františka z Pauly, Vranov nad Dyjí 2006.

CECHNER 1909

Antonín Cechner, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese novopackém, Praha 1909, cit. dle:

<http://depositum.cz/knihovny/pamatky/strom.clanek.php?clanek=7541>

CHRISTIANSEN 1996

Keith Christiansen, Giambattista Tiepolo, New York 1996;

<https://books.google.cz/books?id=DoHKJZ7soKMC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

DACHOVSKÝ 2014

Karel Dachovský, Svatý František z Pauly – divotvůrce, Praha 2014.

DE LAVERGNÉE

Arnauld Brejon de Lavergnée, Vouet at the Grand Palais. Paris, *The Burlington Magazine* 133, 1991, s. 136–140 cit. dle:

<https://www.jstor.org/stable/884602?seq=1>

DOLEŽALOVÁ 2008

Markéta Doležalová, Josef Kramolín (1730–1802), diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha 2008.

FOLTÝN, SOMMER, VLČEK 2002

Dušan Foltýn, Petr Sommer, Pavel Vlček, Encyklopedie českých klášterů, Praha 2002.

FOLTÝN a kol. 2005

Dušan Foltýn a kol., Encyklopedie moravských a slezských klášterů, Praha 2005.

HALL 2008

James Hall, Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění, Praha 2008.

HAY 2010

Denis Hay, Evropa pozdního středověku 1300–1500, Praha 2010.

HLADÍK, HAMSÍKOVÁ, SUCHOMEL 1998

Tomáš Hladík, Radana Hamsíková, Miloš Suchomel, Josef Jiří Jelínek (1697-1776) Barokní sochařská dílna z Kosmonos, Praha 1998.

INIGUEZ 1981

Diego Angulo Iniguez, Murillo II, catalogo critico, Madrid 1981.

JAFFÉ

Michael Jaffé, Rediscovered Oil Sketches by Rubens – III, *Burlington Magazine* 112, 1970, s. 429–430, 432–436, cit. dle:

<https://www.jstor.org/stable/876366?seq=1>

JEDIN 1990

Hubert Jedin, Malé dějiny koncilů, Praha 1990.

JURA 2008

Milan Jura, Spiritualita Nejmenších bratří sv. Františka z Pauly, Řehole sv. Františka z Pauly, Brno 2008.

KESSNER

Ludvík Kessner, Chrám Matky Boží před Týnem, Praha 1939.

KITSON 1972

Michael Kitson, Světové umění: Barok a rokoko, Praha 1972.

KNACKFUß 1896

Hermann Knackfu, Murillo, Bielefeld und Leipzig 1896, cit. dle:

[Projekt Gutenberg eBook of Murillo, Hermann Knackfuß.](#)

KRÁSL 1886

František Krásl, Arnosčt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský, Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623-1667, Praha 1886;

https://books.google.cz/books/about/Arno%C5%A1t_hrab%C4%9B_Harrach.html?id=A1oL_AQAAIAAJ&redir_esc=y

KUŘÍKOVÁ 2002

Veronika Kuříková, Nová Paka, pohnutý osud paulánského kláštera, Nová Paka 2002.

LUDVÍKOVÁ 1997

Miroslava Ludvíková, Poutní místo Vranov, Brno 1997.

MATĚJČEK 1935

Antonín Matějček, Brandlovy obrazy v Nové Pace, in: Umění VIII, Praha 1935.

MATĚJČEK 1945

Antonín Matějček, Nová Paka, Praha 1945.

MAXOVÁ, NEJEDLÝ, ZAHRADNÍK

Ivana Maxová, Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník, Mariánské, trojiční a další světecké sloupy v okrese Pardubice a Chrudim, Pardubice 2002.

MIHOLA 2007

Jiří Mihola, FRATRES MINIMI Německo-česká provincie řádu paulánů v 16.–18. století, disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2007.

MIKULEC 2013

Jiří Mikulec, Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích, 2013;

<https://www.bookport.cz/e-kniha/nabozensky-zivot-a-barokni-zboznost-v-ceskych-zemich-663063/#>

MONTAGU 1993

Jeniffer Montagu, Giovanni Battista Maini's Role in Two Sculptural Projects: The Evidence of the Drawings, *Master drawings* 31, 1993, s. 454–463

MOROSINI 2008

Giuseppe Fiorini Morosini, Sv. František z Pauly: život, osobnost a dílo, Kostelní Vydří 2008.

Martyrologium romanum, 1784.

PAVLÍČEK 2005

Martin Pavlíček, Josef Winterhalder st. (1702–1769), Brno 2005.

PFEIDLEFER 1992

Rudolf Pfeidelefer, Atributy světců, Praha, 1992.

POCHE 1977

Emanuel Poche, Umělecké památky Čech. Sv. 1, A-J Praha 1977.

POCHE 1978,

Emanuel Poche Umělecké památky Čech sv. 2, K-O, Praha 1978.

POCHE 1980

Emanuel Poche, Umělecké památky Čech sv. 3, P-Š, Praha 1980.

POCHE 1982

Emanuel Poche, Umělecké památky Čech sv. 4, T-Ž, Praha 1982.

PROKOP 2006

Jaroslav Prokop, Petr Brandl: životní a umělecký epilog 1725-1735, Praha 2006.

RIPA 2019

Caesare Ripa, Ikonologia, Praha 2019.

ROBERT 2020

Antonín Robert, Čtvrtý lateránský koncil a české země ve 13. a 14. století. Praha 2020.

ROMANELLI 2005

Giandomenico Romanelli, Venice, art & architecture, Köln 2005.

ROOSES 1886

Max Rooses, L'oeuvre de P.P. Rubens, histoire et description de ses tableaux et dessins, phototypies, Anvers 1886, cit. dle:

<https://archive.org/details/loeuvredepruben02roos/page/262/mode/2up>

ROYT 1992

Jan Royt, Křesťanská pout' po barokních Čechách, *Český lid* 79, 1992, s. 322–339;

<https://www.jstor.org/stable/42638246>

ROYT 1999

Jan Royt, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999.

ROYT 2001

Jan Royt, *Česká fides. Víra, zbožnost a církev. Barokní Pietas*. in: *Sláva barokní Čechie: umění, kultura a společnost 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 15–21.

ROYT 2006

Jan Royt, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2006.

SCHABUER, SCHINDLER 1997

Vera Schauber, Hanns Michael Schindler, *Rok se svatými, Kostelní Vydří 1997*

SAMEK 1994

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska Díl 1, A–J*, Praha 1994

SAMEK 1999

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. Díl 2, J–N*, Praha 1999.

STEJSKAL, PROCHÁZKOVÁ 2014

Karel Stejskal, Marta Procházková, *Náměšť nad Oslavou: Kulturní promenáda, Náměšť nad Oslavou 2014*.

ŠAFKA 2019

Václav Šafka, *Jakub Teplý – východočeský sochař na pomezí pozdního baroka a neoklasicismu*, bakalářská práce, Univerzita Karlova, Praha 2019, cit. dle:

<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/107698>

VÁCHA 2016

Zdeněk Vácha, *Oprava lichtenštejnské hrobky ve Vranově u Brna v letech 2014-2015*, in: *Památková péče na Moravě = Monumentorum Moraviae tutela: sochařství a památková péče: sculpture and preservation of monument*, Brno 2016.

VLČEK 1996

Pavel Vlček, *Umělecké památky Prahy, Staré Město, Josefov*, Praha 1996

ZAHRADNÍK, VÁCLAVÍK, SLAVÍK 2007

Pavel Zahradník, František Václavík, Jiří Slavík, Stavebně-historický průzkum bývalého kláštera paulánů v Nové Pace, Pardubice 2007.

MALÁ JERUZALÉMSKÁ BIBLE, Praha 2011.

Elektronické zdroje:

<https://pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-z-pauly-na-podstave-2150866>

<https://www.pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-z-pauly-3204136>

<https://www.pamatkovykatalog.cz/sousosi-sv-jana-nepomuckeho-a-sv-frantiska-z-pauly-na-podstave-16091940>

<https://www.pamatkovykatalog.cz/socha-sv-frantiska-z-pauly-14255621>

<https://www.pamatkovykatalog.cz/sousosi-marianske-1247915>

HANNOT

Renatus Hannot, Der Wunderthätige Lebenslauff Dess Heiligen und grossen Patriarchen FRANCISCI DE PAULA, Stüffter dess heiligen Ordens MINIMORUM, Oder der Mindisten Brüder/ Auffss neue übersehen/ und mit beygetruckten Kupferstichen in Truck verfertigt/ Sambt der Regul dess dritten Ordens beyder Geschlechten/ und der Andacht der H. XIII. Freytag=Wessen/ und geweyhten Kertzen; So dann Den Tagzeiten/ Litaney/ Gebettlein und Gesängern Zu dem Heiligen Ordens=Stüffter, Neudeck in der Au, nächst München 1724, cit. dle:

<https://books.google.cz/books?id=dkBMAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

NOBILI

Pietro de Nobili, Vita et miracula Sancti Francisci de Paula [microform] : ad argumentum fidei Christianae cura et sollicitudine fratrum Ordinis Minimoru[m] et piorum Elemosinis in Conuentu Sanctiss. Trinitatis Romae depicta / opera studio & expensis D. Petri de Nobilibus aeneis typis accuratae express, Romae 1584.

<https://cicognara.org/catalog/2070>

NOBILI

Pietro de Nobili, Vita et miracula Sancti Francisci de Paula [microform] : fundatoris ordinis minimorum : de novo typis excusa et novis tabulis et miracus his aucta. Romae 1615.

[Catalogo Item 2070 - The Digital Cicognara Library](#)

<http://petrbrandl.eu/katalog-del/>

https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1087743

<https://archive.org/details/martyrologiumrom00cath/page/60/mode/2up>

elektronické zdroje navštíveny 10. 5. 2022